

бярозка №5

№ 5/2017(1068)

ISSN 0320-7579

ШЧАСЦЕ ПАВОДЛЕ INSTAGRAM

МАРА Ў МІНІЯЦЮРЫ:
МУЗЕЙ «КРАІНА МІНІ»

iomlan*

У кожнага сваё святло і свая цемра.
Але як толькі яны пачынаюць
назвацца з вялікай літары (ці за
іх гэта робяць фанацікі), Святло і
Цемра, Дабро і Зло перастаюць
адрознівацца адно ад аднаго і па
метадах, і па выглядзе. Я хацеў бы
ніколі не сустракацца з імі, калі яны
ў гэтым страшным абліччы.

Генры Лаён Олдзі «Лялечнік»

*iomlan — з шатландскай (гэльскай) —
абсалют — тэма нумара

Урок на адлегласці

Ці не з'яўлялася ў вас мара вынайсці адну кнігу, якая б адначасова давала веды па ўсіх прадметах школьнай праграмы і была захапляльным чытвом? На жаль, у такую ўніверсальную крыніцу ведаў прыйшлося б за класці зашмат інфармацыі, каб яна заставалася ў шэрагу «лёгкае чытанне». Але цікавыя, нават прыгоднікія кнігі, што аб'ядноўваюць веды з некалькіх навук, знайсці няцяжка.

Мы не спрабуем стаць у адзін рад з Францыскам Скарынам, які змясціў у сваёй Бібліі асновы сямі вольных навук. Але распавядзём пра кнігі, якія спалучаюць у сабе не менш чым шэсць сучасных школьных дысцыплін.

Марка Пола «Кніга цудаў свету»

У 1271 годзе малады венецыянец Марка Пола першы раз выправіўся ў падарожжа на поўдзень, на тэрыторыю сучаснага Ізраіля. У 1275 годзе Марка дабраўся да Кітая. Шаснаццаць гадоў ён правёў у чужой зямлі, вандраваў, наладжваў палітычныя сувязі. Адначасова выявіў новыя шляхі, па якіх пасля ажыццяўляўся гандаль паміж часткамі свету. На Радзіме Марка Пола раскажаў, дзе шукаць азіяцкія вострыя прыправы, што ў тагачаснай Еўропе каштавалі даражэй за золата.

У 1298 годзе, праз дзесяць гадоў пасля вяртання з Кітая, Марку давалося ўдзельнічаць у вайне. Яго захапілі ў палон і кінулі ў турму. Выпадкова разам з купцом там апынуўся і вядомы ў тыя гады пісьменнік Русцічана Пізанскі, які прагнуў займацца сваёй працай нават у зняволенні. Праз год абодва палонныя трапілі на волю, уратаваўшы і рукапіс.

Кнігу зручна чытаць, бо яна падзелена на зусім дробныя главы. Напрыклад, у другім раздзеле кнігі іх змяшчаецца аж LXXXII (колькі гэта арабскімі лічбамі?). Кожная глава збольшага прысвечана асобнаму гораду.

Марка Пола быў геніем навігацыі і майстрам водгукаў. У кнізе няма сухіх апісанняў, затое вылучаны яркія адметнасці кожнага мястэчка. Купец звярнуў менш увагі на свае ўласныя прыгоды, аднак падрабязна апісаў звычаі іншых народаў. Паколькі кніга была створана праз шмат гадоў пасля падарожжа, асобныя звесткі з яе не-

дакладныя. Аднак што тычыцца базавых ведаў, кніга стала каштоўнай крыніцай па геаграфіі, гісторыі, этнаграфіі краін Сярэдняй і Паўднёва-Усходняй Азіі. Яшчэ больш карыснай яна была для сярэднявечных падарожнікаў і мараплаўцаў.

Карысна:

1. *Біялогія: разнастайнасць пакрытанасенных раслін, разнастайнасць млекакормячых.*

2. *Геаграфія: геаграфічныя адкрыцці, кліматычныя і прыродныя ўмовы краін Азіі.*

3. *Гісторыя: эпоха вялікіх геаграфічных адкрыццяў, Індыйская і Кітайская цывілізацыі, Іран і Сярэдня Азія.*

4. *Дапрызыўная падрыхтоўка: войны і ваенныя канфлікты.*

5. *Мовы: устарэлыя словы.*

6. *Чалавек і грамадства: дыялог культур.*

Антоніа Пігафета «Падарожжа Магелана»

Антоніа Пігафета прымаў удзел у першым кругасветным плаванні як картограф і лінгвіст. Яго дзённік распавядае пра незайздросны лёс большасці караблёў і ўдзельнікаў экспедыцыі, у тым ліку самога Магелана. Штормы, голад, здрады, узброеныя сутыкненні, шлях у невядомасць, пра які піша Пігафета, вартыя параўнання з самымі захапляльнымі сучаснымі блакбастэрамі. У дзённіках занатаваны і абставіны смерці вялікага мараплаўца. Фернан Магелан быў забіты падчас адной з сутычак з абарыгенамі на Філіпінах.

Пігафета першым з даследчыкаў назіраў «згублены дзень» (падарожжа вакол Зямлі з усходу на захад кожны дзень павялічвала суткі, таму што караблі быццам бы «даганялі» сонца). Сёння кожны, хто пералятае лінію змены дат над Ціхім акіянам з усходу на захад, апынаецца ў наступным дні. Пяцьсот гадоў таму гэты феномен яшчэ не быў вядомы, і падрабязнасці яго адкрыцця таксама можна знайсці ў кнізе Антоніа Пігафеты.

Аповед таксама ідзе пра новыя тады расліны, добра вядомыя сёння кожнаму школьніку, пра плямёны волатаў, што жылі на далёкіх выспах. Досыць падрабязна аўтар раскрывае побыт і звычэй сярэднявечнай Інданезіі, напрыклад, як прынялі хрысціянства ў заморскіх краінах.

Карысна:

1. *Біялогія: разнастайнасць пакрытанасенных раслін.*
2. *Геаграфія: геаграфічныя адкрыцці, акіяны.*
3. *Гісторыя: эпоха вялікіх геаграфічных адкрыццяў.*
4. *Дапрызыўная падрыхтоўка: войны і ваенныя канфлікты.*
5. *Літаратура Адраджэння.*
6. *Чалавек і грамадства: дыялог культур.*

Чарльз Роберт Дарвін «Падарожжа натураліста вакол Зямлі на караблі «Бігль»»

Гэты твор паклаў пачатак цэламу комплексу біялагічных і сацыяльных вучэнняў. Вядомая нам праца «Падарожжанне відаў» выйшла значна пазней. Аднак мы не навязваем чытанне складанага навуковага талмуда, а выбіраем першую кнігу знакамітага натураліста — дынамічнае апісанне падарожжа.

Малады біёлаг наведаў Паўднёвую Амерыку, Аўстралію, астравы

Карысна:

1. *Беларуская (руская) мова: сачыненне-апісанне жывёлы.*

2. *Біялогія: метады вывучэння жывой прыроды, разнастайнасць насякомых, птушак, млекакормячых, земнаводных, паўзуноў, спадчыннасць і зменлівасць арганізмаў, экалагічныя фактары, умовы жыцця, эвалюцыя.*

3. *Геаграфія: акіяны, геаграфія і прырода Аўстраліі, Акіяніі і Паўднёвай Амерыкі.*

4. *Гісторыя: адукацыя і навука Заходняй Еўропы XIX стагоддзя.*

5. *Фізіка: аптычныя з'явы.*

6. *Чалавек і грамадства: дыялог культур.*

Ціхага акіяна, у тым ліку Галапагос. І знайшоў безліч з'яў, фактаў, істот, вартых быць прадстаўленымі еўрапейскай навуцы праз апрацаваныя нататкі даследчыка. Назвы жывёл, птушак, насякомых, рыб, паўзуноў, звяроў часам могуць аздачыць чытача, бо не ўсе яны падобныя да сучасных. Аднак любую назву можна знайсці ў лацінскім адпаведніку, які Дарвін заўсёды даваў пры апісанні. Сёння гэта зрабіць вельмі проста, як кажуць, «гугл дапаможа».

Вядома, што прыродныя ўмовы аказваюць значны ўплыў на лад жыцця людзей. Таму вялікую частку твора складае апісанне знешнасці, звычайў, узаемаадносін мясцо-

вых жыхароў: дзікуноў, індзейцаў, каланізатараў, іх слуг. Дарвін расказвае шмат гісторый, якія дапамагаюць зразумець цяжкія абставіны суіснавання такіх розных цывілізацый на адным кантыненте, дадае ўласныя ацэнкі апісаных з'яў — як біялагічных, так і сацыяльных. Гэта знаёміць чытача і з мысленнем навукоўцаў таго часу. Як і сёння, вучоныя лічыліся прагрэсіўнымі людзьмі, аднак умовы эпохі накладалі свой адбітак. Напрыклад, у творы можна знайсці амаль станоўчую ацэнку з'яў рабаўладальніцкага строю.

Давід Лівінгстон «Падарожжы і адкрыцці ў Паўднёвай Афрыцы»

Не самая дынамічная і захапляльная з прапанаваных кніг. У ёй зашмат назваў геаграфічных аб'ектаў, плямён, сацыяльных з'яў і прадметаў побыту абарыгенаў. Асабліва падрабязна расказваецца пра сацыяльныя рэаліі, а з натуралістычных назіранняў большасць складаюць расповеды пра казурак. Многія прыведзеныя геаграфічныя назвы марна шукаць на карце. Са зменай прыродных і палітычных умоў рэкі, вёскі або іх тагачасныя назвы зніклі.

Карысна:

1. *Біялогія: разнастайнасць пакрытанасенных раслін, разнастайнасць насякомых, птушак, млекакормячых, земнаводных, паўзуноў, экалагічныя фактары, умовы жыцця.*

2. *Геаграфія: Афрыка, паверхневыя воды, рэкі, азёры, балоты, кліматычныя паясы Зямлі (субэкватарыяльны).*

3. *Гісторыя: падзел Афрыкі еўрапейскімі дзяржавамі ў XIX стагоддзі.*

4. *Дапрызыўная падрыхтоўка: ваенная тактыка.*

5. *Медыцынская падрыхтоўка: дапамога пры ўкусах жывёл.*

6. *Чалавек і грамадства: дыялог культур, маральныя каштоўнасці і нормы.*

Аднак, выкарыстоўваючы значныя геаграфічныя аб'екты, сучасныя даследчыкі пазнаюць маршруты экспедыцый.

Чытанне прымушае быць вельмі ўважлівым да кожнага слова, каб не забытацца яшчэ да канца першай главы, асабліва пры чытанні на замежнай мове. Зусім нямногія спецыфічныя назвы маюць сучасныя пазнавальныя адпаведнікі, напрыклад, мясцовасць Тсвана — гэта сучасная краіна Батсвана. Апошні якасны пераклад з англійскай мовы быў выдадзены ў скарочаным варыянце.

З усіх вышэйзгаданых апісанняў падарожжаў Лівінгстон падышоў да справы найбольш старанна. Апісанні яго шляхоў у Паўднёвай Афрыцы — самыя дэталёвыя і скрупулёзныя з твораў усіх папярэдніх аўтараў. Лівінгстон прыехаў у Афрыку ў якасці місіянера, аднак яго кніга ані блізка не нагадвае пропаведзь. І ўяўляе сабой не адзінае мэтанакіраванае падарожжа, а хутчэй непаслядоўныя рамантычныя вандроўкі па Афрыцы і своеасаблівую эпапею дружалюбных плямён.

Фрыцьёф Нансен «Крайняя Поўнач, альбо “Фрам” у Палярным моры»

Дзённікі Нансена — гэта не толькі дэталёвая гісторыя знакамітай экспедыцыі, але і ўніверсальны падручнік па арганізацыі экстрэмальных падарожжаў.

Па-першае, Нансен дае падрабязныя тэхнічныя характарыстыкі прылад і транспарту, а пасля пазначае, якія з іх маглі аказацца слабейшымі ў экстрэмальных прыродных умовах.

Па-другое, капітан прыводзіць досыць падрабязны пералік неабходнага харчавання. Гэта вельмі важна, бо для яго адлеглаць да бліжэйшай крамы складала тысячы кіламетраў. Дарэчы, менавіта ён першым правёў палярную экспедыцыю, у якой не загінуў ніводны чалавек: спланаваў рацыён на ўсе гады падарожжа, таму біч тагачасных мараплаўцаў — цынга — быў не страшны яго камандзе.

Па-трэцяе, у кнізе апісаны шматлікія прыёмы выжывання. Часам яны мяжуюць з жорсткасцю, напрыклад, калі скончыўся корм для сабак падчас шматдзённага паходу на санях, давялося забіваць і саміх жывёл. Менавіта праз гэту акалічнасць Нансен трошачкі не дайшоў да Паўночнага полюса, хаця і быў шматразовым чэмпіёнам Нарвегіі ў лыжным спорце.

І, па-чацвёртае, у шматгадовай адзіноце, сярод адных толькі льдзін і неверагодных маразоў, самыя вынослівыя арктычныя «рабінзоны» маглі б страціць розум. Вельмі важнай часткай экспедыцыі з'яўлялася псіхалагічная прафілактыка. Гутаркі, супольныя вячэры, даступныя забавы, напрыклад, лыжныя прагулкі, гульня з сабакамі альбо заняткі музыкай дапамагалі захаваць прысутнасць духу. І вялікі мараплавец з задавальненнем прыводзіць тэксты вершаў і песень разам з апісаннем брутальных будняў у -40°C .

Карысна:

1. *Біялогія: разнастайнасць млекакормячых, экалагічныя фактары, умовы жыцця.*
2. *Геаграфія: атмасферныя з'явы, надвор'е і клімат, кліматычныя паясы Зямлі (арктычны), акіяны, геаграфічныя даследаванні і адкрыцці ў Еўразіі.*
3. *Гісторыя: адукацыя і навука Заходняй Еўропы XIX стагоддзя.*
4. *Медыцынская падрыхтоўка: абмарожанні.*
5. *Фізіка: цеплаправоднасць, светлавыя з'явы.*
6. *Чалавек і грамадства: маральныя каштоўнасці і нормы.*

Марына Шантыр

Шчасце паводле Instagram

Кожны вечар я гартаю стужку ў Instagram. Мне падабаецца такім чынам сачыць за жыццём сваіх сяброў, знаёмых, атрымліваць матывацыю ад зорак музыкі, тэатра, кіно і проста асалоду ад прыгожых фотаздымкаў. Часцей за ўсё людзі посцяць коцікаў, сабак і ежу — стандарт, які дзейнічае на ўсе 100.

У адзін з вечароў наткнулася на фота сваёй знаёмай. На ім — шакаладны батончык у руках на фоне зялёнай травы і прамяні сонца. Подпіс пад фотаздымкам — «Абсалютнае шчасце». Звычайна такое дзяўчаты пішуць побач з фотаздымкамі, дзе яны са сваімі бойфрэндамі трымаюцца за рукі. Аб-са-лют-нае, уявіце! То бок, ёсць шчасце звычайнае, а ёсць больш моцнае, якое ўзведзена ў найвышэйшую ступень і не патрабуе праверкі і доказаў. У псіхалогіі для гэтага ёсць азначэнне — эйфарыя.

Эйфарыя (грэч. Euphoria — «стан задавальнення») — раптоўнае перажыванне моцнага душэўнага ўздыву, вясёлага настрою, пачуцця аптымізму, абсалютнага дабрабыту. Гучыць выдатна! Дайце-ка паспрабую! Што трэба рабіць? Артыкул з псіхалагічнага слоўніка часопіса «Psychologies» кажа, што «распаўсюджаная прычына эйфарыі — злоўжыванне спіртным і забароненымі прэпаратамі». А дзе шакаладны батончык і бойфрэнд? З першым дэпрэсіі дакладна не павінна быць, з другім — па жаданні.

Таксама адзначана, што «асобным відам эйфарыі з'яўляецца музычная, якая ўзнікае, калі чалавек трапляе ў лёгкі стан трансу пры праслухоўванні пэўных музычных кампазіцый». А вось гэта падыходзіць! У мяне музычная эйфарыя надыходзіць падчас сутыкнення песні і абставін. Лета, едзеш у падарожжа, побач лепшая сяброўка, а ў слухаўках гучыць кампазіцыя любімага гурта. І я адразу раблюся шчаслівай. Тут і праверка на тое, «стары ты ці не» — Леў Талстой пісаў: «Хто не памятае пра мінулае шчасце, той стары ўжо сёння».

Формула абсалютнага шчасця выклікае страх і насцярожанасць, бо гэта часова з'ява. Як сведчыць часопіс «Psychologies»: «Выпрабаваўшы шчасце, штучна выкліканае, чалавек пазней сутыкаецца з рэальнасцю, якая не адпавядае таму ілюзорнаму стану, у якім ён трымаў». Тое самае адбываецца, калі выходзіш з Instagram. А ці ёсць шчасце па той бок сацыяльнай сеткі? Трэба пытацца ў удальнікаў «абсалютнага шчасця». Можна, батончык, бойфрэнд і сонейка — тры чарапахі, што цягнуць зямлю? Не-е-не! А колькі зараз «Снікерс» каштуе?

Адэпт гіпотэзы

Яна Мусвідас

«**Л**юбая ідэя, ўзведзеная ў абсалют, не можа быць слушнай», — гэта сцвярджэнне я пачула больш чым тры гады таму. І з таго часу з’яўляюся адэптам гэтай гіпотэзы.

Доказы тэорыі можна прыводзіць бясконца. Пачнём з ідэі камунізму. Прыхільнікі гэтага вучэння імкнуліся да агульнага добра. Ідэя шчасця для кожнага, у прынцыпе, не можа быць дрэннай. Планавалася будаваць дамы-камуны, дзе людзям не прыйдзецца прыбіраць і гатаваць, а застанецца толькі адпачываць і набірацца сіл пасля цяжкага працоўнага дня. Марылі пра тое, што пабудуюць тысячы дамоў культуры, дзе насельніцтва будзе праводзіць свой вольны час і развівацца духоўна. Няўжо скажаце, што гэта дрэнна? Адназначна не, але на справе ідэі аказаліся ўтапічнымі, а план — усяго толькі марай. Наўзамен грамадства атрымала сацыялізм, жорсткую ідэалогію, пяцігодкі, рэпрэсіі і таталітарную ўладу.

У які момант усё пайшло не па плане? Думаю, у той самы, калі «вялікія» ідэолагі вырашылі, што іх ідэі найдасканалейшыя. Гісторыя не ведае ўмоўнага ладу, таму мы не ведаем, чым бы ўсё скончылася, калі б сацыялізм наступаў павольней і не баяўся пераўтварэнняў, але факт застаецца фактам — ідэя агульнага добра не здзейснілася.

Калі шчыра, вельмі хацелася прывесці ў якасці прыкладу і ідэі ўсім вядомага нам «няўдалага мастака», але ў выпадку з ім здарылася крыху па-іншаму. Нават калі б ён не узвёў сваю ідэю ў абсалют, яна не стала б вернай, бо тэорыя, пабудаваная на дыскрымінацыі якой-небудзь сацыяльнай групы, — памылковая. А вось народ, хворы на германскі комплекс, мог бы прыдумаць іншае рашэнне сваёй праблемы, калі б не ўспрыняў нацысцкую ідэю як абсалютную.

Калі хочаце нагляднасці, паглядзіце фільм Дэніса Ганзеля «Эксперымент 2: Хваля». Падзеі стужкі распавядаюць пра спецкурс «Аўтакратыя», які праводзіўся ў класе адной з нямецкіх школ. Мэтай факультатыву было паказаць школьнікам мінусы таталітарнай улады, для чаго навучэнцам прапанавалі стварыць дыктатуру ўнутры класа. Дарэчы, гэты эксперымент скончыўся трагічна. Фільм прымушае задумацца пра мінусы канфармізму і абсалютных ідэяў.

«Любая ідэя, ўзведзеная ў абсалют, не можа быць слушнай», — гэта сцвярджэнне я пачула больш чым тры гады таму. З таго часу сама з’яўляюся адэптам гэтай гіпотэзы. Баюся, што гэтая ідэя і ёсць мой абсалют. Але што рабіць, калі твае перакананні супярэчаць самі сабе? Асабіста я не ведаю...

Кацярына Тарасава

Гульні розуму

Для большасці з нас падсвядомасць — амаль што метафара. Ці дакладны біялагічны працэс. Але ці так яно? Выкажу здагадку, што гэта простая з’ява, якая падпарадкоўваецца ўсім законам свету. Яе можна ўявіць, скарыстаць і нават перанесці на самыя простыя жыццёвыя прыклады. Але каб лепш зразумець гэта, можам параўнаць падсвядомасць з морам.

Усё, што трапляе ў мора, там і застаецца, пакуль не будзе вынесена за яго межы ці не патоне. Тое самае з падсвядомасцю. Непатрэбныя думкі і ўспаміны з часам адыходзяць за яе межы, а пасля і зусім знікаюць. А карыснае проста «тоне», адыходзячы далей. Але пры неабходнасці, падчас так званага «мазгавога штурму», яно ўздымаецца на паверхню, гатовае для выкарыстання.

І тут можа быць шмат тлумачэнняў і спосабаў карыстання. Але калі гаворка ідзе менавіта пра мора, то, напэўна, самы зручны спосаб — разумовы «дайвінг». Той самы разумовы ператрус. Напрыклад, табе трэба нешта ўзгадаць. Ты апускаешся на «дно» розуму і шукаеш толькі неабходнае табе. Часам ты можаш «выцягнуць» адтуль замест патрэбнага табе прозвішча сябра з дзяцінства імя знаёмай з двара ці настаўніцы хіміі. Але часцей за ўсё неабходнае знаходзіцца, а, дакладней, узгадваецца, выплываючы з падсвядомасці.

Неяк гады два таму, калі пасля хваробы я прыйшла ў школу, нам адразу далі пісаць самастойную работу на тэму: «Прыродныя з’явы». І, як звычайна бывае, я павінна была ці адмовіцца, ці напісаць на «два». Але справы пайшлі інакш. Увесь той час, пакуль была дома, кожны вечар я засынала пад надакучлівую праграму пра маланкі, дажджы і іншае. Тое, што паказвалі на канале пра прыроду. І вось, не паглядзеўшы аніводнай перадачы, я напісала ў самастойнай нават больш, чым патрабавала школьная праграма.

Вось вам і падсвядомасць! Час ад часу яна сама выбірае тое, што ёй будзе карысным, нібыта прадбачыць будучыню. Але, шчыра кажучы, падсвядомасць проста на пэўны час захоўвае ўсё, пакуль тройчы не пераканаецца, што вам гэта непатрэбна.

Падсвядомасць — маленькае мора ці нават акіян. Са сваімі вушкамі «дзікіх» думак і падводнымі скарбамі. Дзе замест цёмнай невядомасці паўстае незразумела-патаемная душа.

Разбураныя прамяні Горада сонца

У гэтую казачную «Нарнію» мы патрапілі зусім не праз шафу, а проста выйшлі на станцыі метро «Трактарны завод» і далучыліся да бясплатнай экскурсіі па пасёлку праз дарогу.

Больш за 100 мінчукоў прыйшло на экскурсію па Трактарагораду. Цікава, што многія нават і не ведалі пра існаванне пасёлка: з галоўнай дарогі яго не відаць. Аднак у апошні час гэта месца прыцягвае да сябе вялікую ўвагу — адзін з найпрыгажэйшых яго кварталаў у хуткім часе збіраюцца знесці. Гэта і паспрыяла росту папулярнасці экскурсійнай праграмы, падчас якой наведвальнікі прайшлі па самых цікавых мясцінах пасёлка, а таксама паслухалі гісторыю іх узнікнення.

Можа так атрымацца, што «Бярозка» стане апошнім выданнем, якое захавала на сваіх старонках краявіды Трактарагорада. На месцы квартала, які збіраюцца знесці, плануюць пабудаваць звычайныя сяміпавярховыкі агульнай плошчай 23 тысячы квадратных метраў, якія цалкам разбураць непаўторную кампазіцыю пасёлка. Аднак некаторыя мясцовыя жыхары, а таксама паэты, мастакі, архітэктары і проста неабыякавыя людзі не губляюць надзею — яны актыўна змагаюцца за захаванне гістарычнай часткі раёна.

Магчыма, у многіх з Трактарным заводам асацыюецца вежа са шпілем, што сустракае людзей, якія едуць з цэнтра ў кірунку Серабранкі. Раней, убачыўшы менавіта гэтую вежу, можна было зразумець, дзе знаходзіцца Трактарагорад, аднак

Дзіцячы садок: захаваўся толькі балкон, дах абваліўся, унутры ўсё разбурана.

яна выконвае не толькі дэкаратыўную функцыю: падчас вайны вежа служыла б назіральным пунктам.

Каб лепш уявіць сабе жыццё пасёлка, трэба пачаць з яго будовы. Ён мае трапецападобную форму: ад самага завода дэльтай раскрываецца бульвар Трактарабудаўнікоў, а ад яго Трактарагорад падзяляе на дзве паловы вуліца А. Кашаваго.

Багацце зеляніны, кветкавыя вазы, фантаны і скульптуры — амаль ўсё гэта засталася толькі на фотаздымках, але ў некаторых месцах яшчэ можна заўважыць рэшткі былой раскошы, як, напрыклад, скульптуру дзяўчынкі з самакатам на дзіцячай пляцоўцы або гіпсавых мядзведзяў у сярэдзіне двара — былы фантан. Ляпніна на дамах — гэта ўнікальныя ўпрыгожванні, якія захаваліся яшчэ з часоў пабудовы раёна — пасляваенных гадоў. Выключэнне складае крама па продажу акварыумаў, ўпрыгожаная гэтым цудоўным барэльефам у 2000-х. Русалачкі і Пасейдон — сярод галоўных славатасцей пасёлка. Немагчыма не звярнуць увагу на балконы, напаяўразбураны выгляд якіх не змог схваць іх першапачатковую прыгажосць.

З гісторыі становіцца зразумелым, чаму ў гэтым месцы знаходзяцца такія ўнікальныя пабудовы: пасля ўзвядзення Трактарнага завода ў 1946 годзе было вырашана стварыць побач з ім пасёлак з усёй інфраструктурай — адным з першых у разбураным пасля вайны Мінску. Вялікія намаганні прыклалі, каб зрабіць раён прыгожым і максімальна камфортным. Дамы ствараюць гарманічную кампазіцыю — амаль усе яны вельмі падобныя: два ці тры паверхі, жоўты фасад, дэкор у выглядзе ляпніны, балконы-эркеры. Гэта і дадае крэатыўную нотку ў грубы савецкі лад жыцця. У Трактарагорадзе было ўсё, каб цалкам аддавацца цяжкай працы на заводзе, а прыходзячы дадому, адпачыць у цішыні, на выходных схадзіць у гурток у Палац культуры, альбо, напрыклад, пагуляць у гарадкі

Балконы — адна з адметнасцей раёна.

(спецыяльных пляцовак для гэтай гульні ў Мінску было мала, а зараз такое месца можна знайсці толькі тут).

Раман Абрамчук, адзін з экскурсаводаў, распавёў, што планавалася стварэнне своеасаблівага «Горада сонца»¹, з якога не трэба было выязджаць, — у ім было абсалютна ўсё, каб працаваць на карысць Айчыны. Праектаваннем раёна займаліся савецкія архітэктары Зіновій Разенфельд і Венямін Касценка. Яны імкнуліся надаць будынкам стыль неакласіцызму, таму і ўпрыгожвалі іх пілястрамі, незвычайнымі ляпнымі ўзорамі, шмат увагі надавалі і балконам, кожны з якіх зроблены па-свойму непаўторна. У будаўніцтве Трактарагорада прымалі ўдзел не толькі жыхары пасёлка, але і палонныя немцы, таму, кажуць, дамы вельмі добра пабудаваны.

Пра будынку можна гаварыць бясконца, але нашу ўвагу прыцягвае невялікі квартал, утвораны вуліцамі Клумава, Шчарбакова, Чабатарова і Стаханаўскай. 10 дамоў плануецца знесці ў бліжэйшы час.

У сярэдзіне прасторнага двара стаіць вялікі закінуты дом, і амаль немагчыма здагадацца, што калісьці тут быў дзіцячы садок. Ад яго захаваліся толькі сцены ды балкон — дах ледзь не цалкам праваліўся, аднак гэта не перашкодзіла садку і наогул вуліцам са старымі дамамі стаць улюбёным месцам здымак рэжысёраў. Трактарагорад можна ўбачыць у такіх фільмах, як «Трукач», «Зіма мерцвякоў. Завіруха», «Родная крывіначка», «Слон».

¹«Горад Сонца» — гэта філасофскі ўтапічны твор Тамаза Кампанелы. Ідэальнае грамадства з першасвятаром на чале. Надаецца ўвага зусім не перавагам грамадзян, а іх здольнасцям: яны працуюць 4 гадзіны, займаюцца тым, да чаго найбольш здольныя, а таксама маюць права на далейшае інтэлектуальнае развіццё.

Пустая квартэра: быццам частка
экспазіцыі ў музеі сучаснага мастацтва.

Дамы, якія збіраюцца знесці.

Большую частку жыхароў квартала ўжо адсялілі. Хтосьці чакаў гэтага з нецярпеннем, а для кагосьці пераезд стаў сапраўдным выпрабаваннем. Некаторыя дамы непадалёк ўдалося адрэстаўрыраваць: падлаталі каналізацыю, зрабілі касметычны рамонт фасада... Але чамусьці дамы гэтага квартала надзеі на такое аднаўленне не маюць. Мы рызыкнулі і зайшлі ў адзін з пад'ездаў — па шчаслівай выпадковасці дзверы былі адчынены. У чатырох кватэрах, якія мы наведалі, часткова адсутнічала падлога, дзе-нідзе валяліся забытыя рэчы — хоць нейкая цёплая сямейная атмасфера засталася. Але факт: кватэры ўжо не прыдатныя для жыцця. Як кажуць, дзякуй гэтаму дому, ідзём да іншага, але ўсе астатнія дзверы былі наглуха зачынены, а на наступны дзень і ўваход «нашага» пад'езда апэратыўна заварылі.

Усе кварталы пасёлка звязаны: паміж дамамі ёсць невялікія агароджы з каліткамі, якія раней зачыняліся на ноч. Для будынкаў вялікая вольная прастора, кажуць, калісьці хапала месца для агарода і хлявоў, але цяпер мясцовыя жыхары выгульваюць тут сваіх хатніх жывёл. Трактарагорад вытрыманы ў бледна-жоўтым колеры, магчыма, калісьці ён быў і ярчэйшы, але ўсё роўна гэты колер стварае ўнікальную атмасферу далёкага, але вельмі блізкага сэрцу мінулага; настальгію з лёгкім прысмакам смутку, таму што, глядзячы на паўразбураны фасад будынкаў, адчуваеш: рана ці позна гісторыя, як пясок, прасочыцца праз пальцы, і застануцца толькі ўспаміны ды фотаздымкі.

Калі па цэнтру Мінска вы можаце пахадзіць і палюбавацца гарадскімі слаўтасцямі ў любы вольны дзень, то, сабраўшыся ў цёплыя летнія дзенькі ў пасёлак Трактарнага завода, вы хутчэй за ўсё прыедзеце на будоўлю. Станьце часткай гісторыі, захавайце Трактарагорад ў сваёй памяці такім, які ён ёсць сёння, каб потым не шкадаваць і не ставіць з сумам лайк ў сацыяльнай сетцы пад серыяй ужо вядомых вам фотаздымкаў!

Ганна Шарко

Пальчатка

— Гэта зусім не смешна! — сказала за сняданкам Танечка. — Я адразу зразумела, што гэта ты мяне за ногі хапаеш, толькі вочы не адкрывала.

— Рабіць больш няма чаго! — пакрыўдзілася на сястру пяцікласніца Марынка. — Наслухаешся ў садку дурных страшылак, потым выдумляеш немаведама што! Я спала ўсю ноч.

— А вось і хлусіш! — нечакана раззлавалася малодшая. — Калі так, я гэтай ноччу да мамы ў пакой спаць пайду!

І сапраўды пайшла!

Марынка так здзівілася, што доўга не магла заснуць, варочалася, прыслухоўваючыся да цікання гадзінніка ў пустым пакоі. Толькі бліжэй да поўначы сон, нарэшце, прыйшоў, але нейкі непрыемны. Мроілася, што ляжыць яна ў сваім ложку, а Танечка адкрывае дзверы, падыходзіць і глядзіць на сястру круглымі злымі вачаняткамі. А потым і кажа: «Я цяпер цябе казытаць буду, а ты цярпі. Калі закрычыш — прыдушу!» І пацягнулася рукамі да Марынчынай шыі. Толькі вось што было асабліва жудасна: адзін рукаў дзіцячай піжамкі вісеў ў паветры проста так, нібы пусты, а з другога пацягнулася такая страшная рука, якая магла толькі прысніцца — без скуры і мяса, так, варушыліся сухенькія костачкі... Яна была гатова учапіцца ў Марынчына горла пры першым піску!

Ад страху Марынка прачнулася. Села, патрэсла галавой, спрабуючы выкінуць з яе насланне. Вось тады і пачула ціхі асцярожны стук, які ішоў аднекуль знізу. Гэта ўжо занадта! Дзяўчынка ўключыла настольную лямпу і са словамі: «Вылазь, малая! Дурныя жарты!» рашуча зазірнула пад ложак.

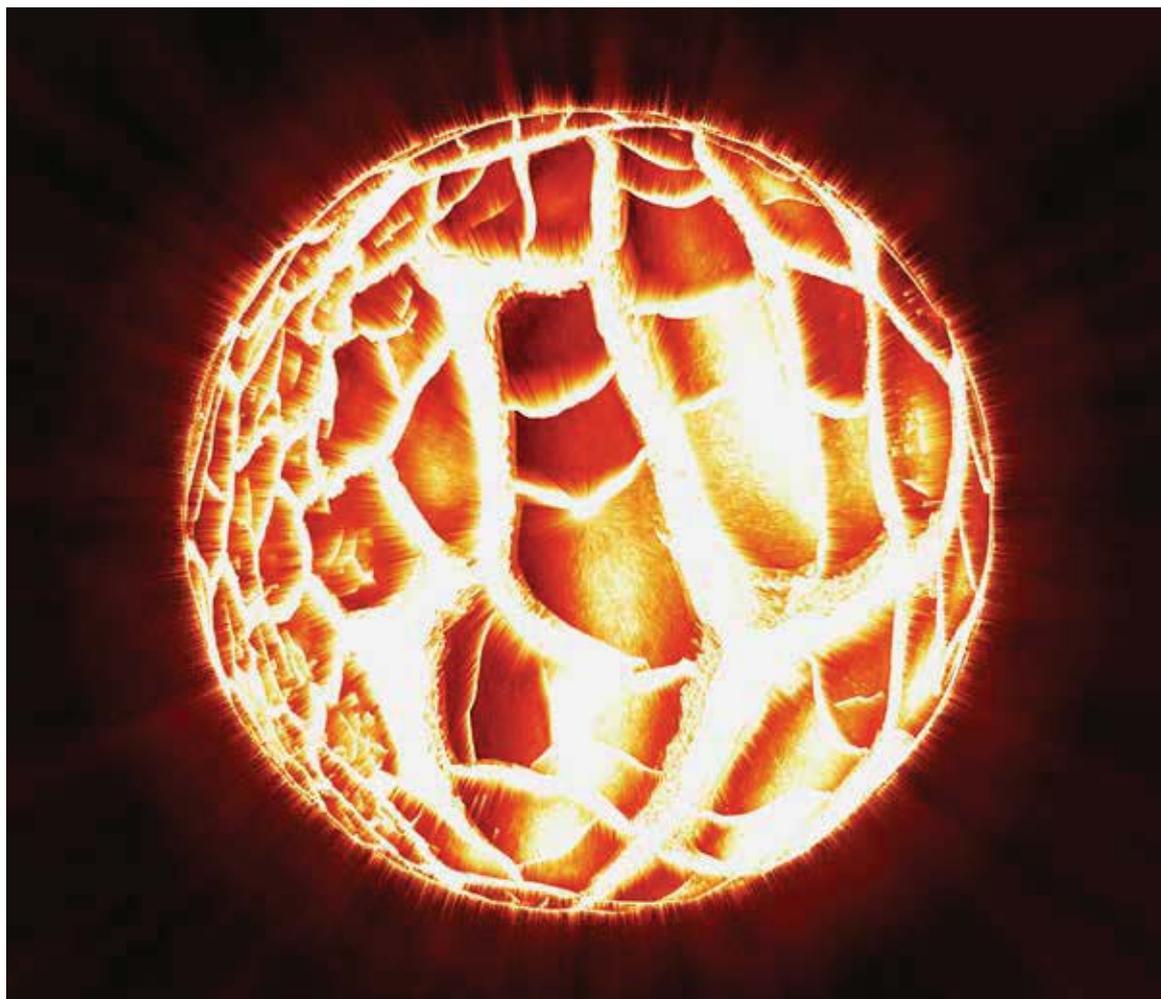
Як ні дзіўна, там нікога не было. На пыльнай падлозе самотна ляжала старая скураная пальчатка вішнёвага колеру. Марынка азадачана пакруціла знаходку ў руках. Адкуль яна тут? Здаецца, у хаце ні ў кога не было такой пары. Стараючыся не трывожыцца, дзяўчынка падышла да форці і проста выкінула дзіўную знаходку на вуліцу. Пасля залезла пад коўдру з галавой і заснула — гэтым разам моцна і без сноў.

Раніцай мама распавяла сумную навіну: гэтай ноччу старшакласніка Вову, які жыў паверхам ніжэй, забралі ў шпіталь з сардэчным прыступам. Яго бацькі ледзь паспелі выклікаць хуткую: сын хрыпеў, задыхаўся і так моцна хапаў сябе за шыю, што засталіся сінякі.

А ўвечары ў дзверы пазванілі. Прыйшла Вовіна мама, стомленая і сумная. Лекары ёй казалі, што Вова ідзе на папраўку, але ад перажытага стрэсу пакуль крыху не ў сабе: кажа, што мінулай ноччу яго душыў у ложку аднарукі карлік з кашчавымі пальцамі.

— Ніхто не мог зайсці, бо і дзверы, і вокны, і балкон зачынены! — хліпала суседка. — Вось, дарэчы, — яна адкрыла сумачку і дастала адтуль скураную вішнёвую пальчатку, — напэўна, гэта ваша? Упала на наш гаўбец, а вы, нябось, шукаеце?..

Прывід Аркаша

З чаго пачынаецца «пачынаецца»

У савецкія часы была агульнавядомая песенька «С чего начинается Родина?». Амаль у кожным радку гучала спроба даць адказ на пытанне, якое прысутнічае ў назве. Але ў рэшце рэшт усё засталася спрэчным і недакладным. Не знайшлося абсалютнага пачатку ў Радзімы. Чаго-небудзь, пра што можна сказаць упэўнена і канкрэтна: вось з гэтага вось.

У часы Антычнасці старажытныя грэкі цікавіліся іншымі пытаннямі. Але ў нечым падобнымі. Такімі ж аб'ёмнымі і глыбокімі. Яны глядзелі вакол сябе і пыталі: «Адкуль гэта ўсё? Чаму ўсё менавіта так? З чаго пачаўся свет?»

З нашымі сучаснымі навуковымі тэхналогіямі вучоныя прыводзяць розныя тэорыі. Пра іх можна даволі зразумелай мовай пачытаць ў «Кароткай гісторыі ўсяго» Стывена Хокінга. Нават калі кніжка падасца вам складанай, то гэта таксама пойдзе на карысць. Вы будзеце ведаць, што свет настолькі складаная штука, што вельмі проста пра яе не раскажаш. Гэта з сучаснымі навуковымі тэхналогіямі. А што там маглі разумець у паходжанні свету старажытныя грэкі?

Ну, штосьці яны разумелі. І нашмат больш, чым некаторыя нашы сучаснікі. Але інфармацыі ў іх было мала. Нельга сказаць, што навука на той час была слаба развіта. Навука на той час зусім не існавала. Таму складана было разважаць над вышэйзгаданымі глыбокімі пытаннямі. Толькі вось тады не баяліся складанасцей. І спрабавалі, спрабавалі, спрабавалі.

Першымі адказы на вечныя пытанні пачалі даваць так званыя натурфілосафы — першыя грэчаскія мысляры. Яны прыйшлі да высновы, што ўсё пачалося з нечага, што з нічога нічога не атрымаецца. І ўрэшце рэшт павінен быць нейкі першасны элемент, які ў разнастайнасці сваіх форм і станаў стварае ўвесь свет такім, якім мы яго бачым.

Пазнаёмімся з натурфілосафамі Мілецкай школы (па назве месца, дзе яны жылі і атрымалі пэўную вядомасць) — Фалесам, Анаксімандрам і Анаксіменам.

Фалес. Быццам бы менавіта ён першым вымераў вышыню пірамід. Па ценю. Свой рост ён ведаў. Таму вымераў свой цень, затым — цень піраміды. Склаў прапорцыю. І... самі разумеюць. Фалес лічыў, што першаэлементам з'яўляецца вада. Нам, магчыма, смешна. Бо мы ведаем: малекула вады складаецца з двух атамаў вадароду і аднаго — кіслароду. То бок, яна ўжо па сваёй будове далёка не першасны элемент. Але праз колькі тысяч гадоў мы пра гэта даведаліся? У Фалеса не было мікраскопа. У яго была толькі смага да ведаў і лагічнае мысленне. Сапраўды, калі падумаць лагічна, то вада — першае, што можна прыняць як магчымы першаэлемент. Бо вада — адзінае рэчыва, якое наглядна сустракаецца ў прыродзе ў трох станах: цвёрдым, вадкім, газападобным.

Анаксімандр. Ён бачыў пачаткам усяго апейрон. Што такое апейрон? Невядома. Нейкі неазначальны боскі элемент, бясконцы і бязмежны, які пастаянна ўтвараецца, рухаецца.

Анаксімен. Можна з упэўненасцю сцвярджаць: ён быў знаёмы з вучэннямі Фалеса. І таму пайшоў насуперак яму. Прышоў да высновы: паветра — прычына ўсяго. Нават вада — гэта паветра. У якасці прыклада ён прыводзіў дождж, калі паветра ператвараецца ў кропелькі вады.

Гэта толькі тры прыклады. Насамрэч іх шмат. Людзі заўсёды задаюць пытанні. І на некаторыя з іх па-ранейшаму не атрымоўваюць адказаў. Можа, таму, што чалавек у сілу сваёй тэрміновасці не можа зразумець вечнае, а можа, таму, што і адказаў няма.

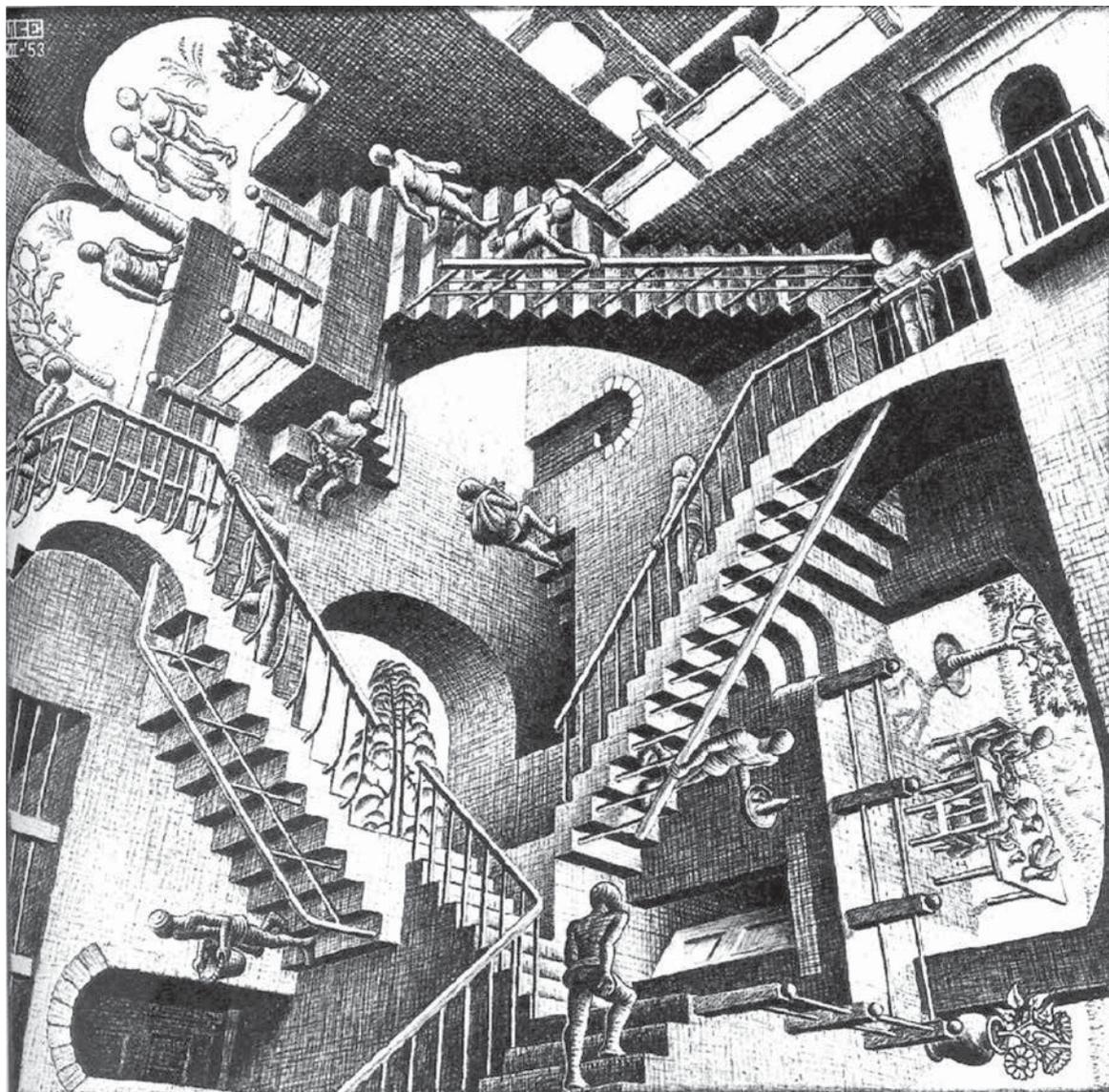
З чаго пачынаецца мова?

З чаго пачынаецца народ?

З чаго пачынаецца «пачынаецца»?

Беларускі шлях у Космас

Маурыц Эшэр. «Адноснасць»

Некаторыя творы немагчыма ацаніць асобна ад таго часу, калі яны былі напісаны. «Лабірынты» Вацлава Ластоўскага — менавіта такі твор. Сучаснаму чытачу «Лабірынты» хутчэй за ўсё не спадабаюцца. А прасунуты сучасны чытач будзе ад іх у захапленні.

Імя Ластоўскага даўно запісана залатымі літарамі на старонках беларускай гісторыі. У першую чаргу ён вядомы як палітычны і грамадскі дзеяч, безумоўна, важную ролю ў гэтым адыграла яго публіцыстычная творчасць. У 1909 годзе Ластоўскі стаў сакратаром рэдакцыі газеты «Наша Ніва», у якой друкаваў артыкулы, вершы і мастацкія тэксты. Калі казаць менавіта пра гэты бок яго дзейнасці, то, акрамя публіцыстычных тэкстаў, ён вядомы яшчэ гістарычнымі і даследча-асветніцкімі працамі.

Самае дзіўнае, што акрамя школьнай у Вацлава Ластоўскага не было ніякай адукацыі. Пры гэтым ён лічыўся — і быў! — чалавекам адукаваным і высокаінтэлектуальным. Можна сказаць, на голым энтузіязме за кошт самаадукацыі ён дасягнуў бліскучых ведаў у гуманітарных навукх і развіў свой талент даследчыка і літаратара. Зусім нядрэнна, праўда?

Па праву самым яркім мастацкім тэкстам Вацлава Ластоўскага можна назваць аповесць «Лабірынты», якая выйшла ў 1923 годзе. На двух дзясятках старонак аўтар ўмудрыўся раскрыць галоўную ідэю беларускага нацыянальна-культурнага адраджэння.

Так званы нашаніўскі перыяд — першая чвэрць дваццатага стагоддзя — вельмі багаты на знакавыя для беларускай культуры падзеі, тым і цікавы. Усведамляць сябе як нацыю беларусы пачалі толькі ў дзевятнаццатым стагоддзі, а гэта значыла, што перад нашаніўцамі стаяла няпростая задача — ледзь не з нуля стварыць беларускую культуру.

Не тое, каб беларуская культура не існавала да гэтага часу. Існавала, але па розных прычынах была забыта і амаль забаронена: беларускія землі да таго моманту ўжо больш за стагоддзе знаходзіліся пад уладай Расійскай імперыі, а таксама на іх зрабіла моцны ўплыў Карона Польская. Не было агульных ведаў: вось мая слаўная гісторыя, якой можна ганарыцца. Ноша, якую на сябе ўзяў Вацлаў Ластоўскі, — знайсці гэтыя веды, сабраць па крупінках усю спадчыну і вывучыць яе, а пасля — папулярызаваць. Так ён у адной з першых сваіх кніг паспрабаваў абгрунтаваць беларускі характар ВКЛ («Кароткая гісторыя Беларусі», 1910). Акрамя таго ён даследаваў этнаграфічныя і лінгвістычныя асаблівасці беларускай нацыі, займаўся біяграфіямі многіх беларускіх дзеячаў, вядомых сёння. Знайшлі б мы гэтую спадчыну без Ластоўскага? Добрае пытанне.

«Лабірынты» цікавыя тым, што ў дадзеным творы аўтар ідзе далей за простае вывучэнне і папулярызаванне. Але пра ўсё па парадку.

Сюжэт аповесці досыць прасты. Галоўны герой, ад асобы якога вядзецца апавяданне, падарожнічае па Беларусі і даследуе яе гісторыю. Зазірае ў Полацк па запрашэнні старшыні мясцовай краязнаўчай супольнасці «Археалагічная вольная контэрфратэрнія» Івана Іванавіча. Ён наведвае сход гэтай супольнасці, дзе разважаюць пра беларускую культуру і адрозненні яе ад суседніх культур: веравызнанне, пісьменнасць, мастацтва. На гэтым жа сходзе галоўны герой дазначае пра патаемныя падземныя хады, схаваныя пад полацкім Верхнім Замкам, у якіх, калі верыць легендам, да гэтага часу захоўваецца знакамітая Полацкая бібліятэка. А ноччу ён трапляе ў тыя самыя лабірынты, дзе яго сустракае Іван Іванавіч. І там працягваецца дзённая размова: Іван Іванавіч раскрывае яму таямніцы паходжання беларускага народа і багацце яго нематэрыяльнай культуры. Але раптоўная прыгода галоўнага героя хутка заканчваецца, і ён з'язджае дадому.

Адносна сюжэта ўзнікаюць вялікія пытанні: па сутнасці, галоўны герой прыязджае незразумела навошта, пазнае незразумела што і незразумела чаму з'язджае, не раскрыўшы і паловы загадак. Веды, якія ён атрымлівае ў сутарэннях, у лепшым выпадку выклікаюць здзіўленне: нейкія «геты», нейкія грэкі, Індыя яшчэ, што да чаго — не разбрацца. У горшым — становіцца смешна: атрымаўся нейкі незразумелы трэш. Зараз пра такога аўтара казалі б «няма куды падзець празмернасць адукацыі».

Акрамя таго, аповесць напісана дастаткова своеасаблівай мовай: паланізмы і дыялектызмы, пра значэнне якіх даводзіцца здагадацца з кантэксту. Калі «гвезды» і «пэвен» яшчэ неяк можна расшыфраваць, то чым было месца, дзе адбывалася гутарка галоўнага героя з Іванам Іванавічам, — у нейкай «салі» — застаецца толькі меркаваць. Цалкам у духу таго часу, але нам чытаць усё роўна цяжкавата.

Дык чаму ж сучаснаму чытачу варта звярнуць сваю ўвагу на «Лабірынты» Ластоўскага, нягледзячы на ўсе мажлівыя недахопы і жаданне кінуць чытанне? Таму што аўтар спрабуе стварыць беларускую міфалогію.

Пра што ж распавядае Іван Іванавіч? Пра галоўныя духоўныя складнікі любой нацыі — веру і культуру цудоўнага народа, які калісьці засяляў нашы землі. Пра сусветны парадак, часткова заснаваны на сапраўднай агульнаславянскай міфалогіі. Паказвае ён і захаваныя матэрыяльныя каштоўнасці, напрыклад, знакамітую полацкую бібліятэку, дае кароткі экскурс у гісторыю. Старажытныя беларусы параўноўваюцца з этрускамі — цывілізацыяй, якая насяляла Апенінскі паўвостраў да стварэння там Рымскай Імперыі. І самае галоўнае: этрускі зніклі амаль бяследна. А старажытны беларускі народ жыве да гэтага часу, кажа Іван Іванавіч.

Так аўтар праз галоўнага персанажа спрабуе раскрыць беларусам гісторыю і міфалогію.

Прапанаваная гісторыя — гэта гісторыя старадаўніх часоў, якая паказвае, што беларуская нацыя ледзь не аднагодка індыйскай і антычнай цывілізацыі. І ўжо тады на нашых землях жылі высокаадукаваныя пісьменныя людзі. Больш за тое, нашы продкі маглі выконваць ролю асветнікаў для больш «цёмных» народаў. А прыгадваючы Індыі, Грэцыі і Рыма дапамагае звязаць гэтыя факты з сусветнай гісторыяй.

Міфалогія — важная частка культуры, што адлюстроўвае інтэлектуальнае развіццё цывілізацыі. Людзі перайшлі ад наіўнага абагаўлення сіл, з якімі нельга справіцца, да прадуманага паўнаўтаснага пантэона, які паказвае пабудову грамадства. Менавіта міфалогія з'яўляецца сведкам таго, як адбывалася класавое расслаенне грамадства, як яно эвалюцыяніруе ад першабытнага племені да высокаразвітай цывілізацыі. Менавіта міфалогія вызначае маральныя арыенціры грамадства. Тэкст прасякнуты наскрозь міфалагічнымі сюжэтамі.

І галоўнае — прапанаваная легенда: цудоўны народ не быў знішчаны! «У кожнай мясцовасці ёсць паданне пра гарады, якія сышлі пад зямлю», праўда? Аказваецца, нашы продкі спецыяльна зрабілі гэта пры дапамозе таямнічых механізмаў. У аповедзе Івана Іванавіча гаворка ідзе пераважна пра Полацкія землі, але ён дае зразумець, што тэрыторыя рассялення народа была значна шырэйшай. Хто ведае, можа, такія гарады ёсць і цяпер, цэлыя гарады інтэлігентаў і асветнікаў, напоўненыя старажытнымі ведамі і згубленымі святынямі, і яны ўтойваюцца пад зямлёй у чаканні лепшых часоў?

Канкрэтныя даследаванні гісторыі, безумоўна, важныя. А вось такія фантастычныя легенды адкрываюць шлях у Космас цэлым нацыям.

Не адмоўце сабе ў задавальненні прайсціся па лабірынтах Вацлава Ластоўскага!

Мара ў мініяцюры

Ведаеце, ёсць такія цудоўныя людзі, якія акупаюцца ў любімую справу з галавой. Выдатна, калі твая праца менавіта такая, з якой не хочацца вынырваць. Ужо многія чулі пра Яўгена Даніліка — гісторыка, што адкрыў музей архітэктурных мініячюр «Краіна міні». А мы пазнаёміліся яшчэ з адным чалавекам, які таксама стаяў ля вытокаў: пісаў бізнес-план, запуская сувенірную краму, арганізоўваў майстар-класы. Сёння мы размаўляем са Святланай Данілік: яна любіць тое, што робіць, і гатова несціся на шалёнай хуткасці да свайго асабістага ідэалу.

— Раскажыце, з чаго пачынаўся музей?

— У 2015 годзе ў мужа з'явілася ідэя гэтага самага праекта. Адночы ў Мінску, калі шпацыравалі, убачылі выдатную карту губернскага горада Менска, намалёваную на сцяне. Вось гэтая карта першапачаткова і паспрыяла ўзнікненню ідэі ідэю мініячюрнага Мінска. Потым мы падумалі: чаму б не зрабіць мініячюрнай ўсю Беларусь?

Такія музеі — гэта пункт прыцягнення для многіх турыстаў, пункт прыцягнення для жыхароў, асабліва дзяцей. Гэта зусім іншы погляд на краіну, іншы погляд на славетасці. І мне ідэя надзвычайна спадабалася. Я разумела, што будзе складана. Першапачаткова была толькі агульная канцэпцыя і мноства пытанняў, а зараз ёсць уяўленне, як музей павінен выглядаць у ідэале. Тое, што ёсць цяпер, — гэта максімум, які магчыма ўвасобіць на першым этапе. І я разумею, што мы хочам яго далей развіваць — у бок інтэрактыву і тэхналогій.

— Якую адукацыю вы атрымалі? Ці дапамагае яна вам у праекце?

— Я ўкраінка, у Беларусі толькі вучылася. Прыехала сюды ў 16 гадоў і тут скончыла Беларускае дзяржаўнае эканамічнае ўніверсітэт. Потым з'ехала з Мінска: вучылася два гады ў магістратуры ў Еўропе, у мяне была сумесная праграма Расія—Германія—Францыя. Я скончыла вучобу толькі ў верасні 2015 года. Па адукацыі я эканаміст.

Так парадаксальна склалася, што ў гімназіі ў мяне была гістарычна-юрыдычная спецыялізацыя. Гісторыя заўсёды была адным з маіх любімых прадметаў, але тым не менш, калі прыйшоў час паступаць ва ўніверсітэт, выбар быў зроблены на карысць міжнародных эканамічных зносін. Пазней я праходзіла практыку ў некалькіх кампаніях, але яны зусім не былі звязаны з гістарычнай і музейнай тэматыкай.

— А што вас так прываблівае ў гісторыі?

— Я пражыла ва Украіне да заканчэння школы, потым я прыехала ў Беларусь. Мне здаецца, калі чалавек паступае ва ўніверсітэт, ён становіцца больш свядомым. І атрымліваецца, што самую свядомую частку свайго жыцця я пражыла ў Мінску. Калі я прыехала ў Беларусь, мне было вельмі цікава вывучаць яе гісторыю. У кожнай краіне на адны і тыя ж падзеі розны пункт гледжання. Я вывучала і разумела, што гэта нешта новае, іншае. Ты пачынаеш больш разумець карані краіны, разумееш, з чаго ўсё пачыналася.

— Як вы стасуецеся ў сям'і з улікам таго, што абодва працуеце над гэтым праектам?

— З мужам мы вучымся размяжоўваць задачы і паважаць вольны час адно аднаго. У Яўгена ёсць і іншы занятак, — працяг яго маскоўскай кар'еры: ён цяпер актыўна займаецца кансультаваннем бізнесу ў сферы электроннай камерцыі, лагістыкі, выбудованна аперacyjnych працэсаў. А мой галоўны занятак — гэта музей. Робім усё з душой, каб падабалася нашым наведвальнікам і яны вярталіся з сябрамі.

Музей — практычна сямейны праект. Тут працуе сястра мужа. Тата вельмі шмат дапамагае, таму можна гаварыць пра сямейную атмасферу.

— Увесь праект — вялікая частка вашага жыцця. І ён, верагодна, забірае шмат сіл. Як вы адпачываеце?

— Я люблю жартаваць на гэты конт: маё культурнае жыццё заключаецца ў тым, што я наведваю музей. Свой музей. Рэгулярна. На самай справе лепшае аднаўленне сіл адбываецца тады, калі мы прыязджаем сюды на выходных, калі шмат наведвальнікаў — гэта сапраўды падсілкоўвае. Прыходзяць вельмі цікавыя людзі, з імі цікава пагутарыць. Гэта дае сілы рухацца далей.

У нас ёсць кніга водгукаў, у якой ужо больш за сотню запісаў. Калі робіцца цяжка на душы, гартаеш і адчуваеш, як лёгка і прыемна становіцца, і ты разумееш: займаешся карыснай справай.

— Якія музейныя праекты ў вас цяпер у распрацоўцы?

— Мы хочам запусціць серыю майстар-класаў, каб дзеці сваімі рукамі рабілі макеты славатасцей. І на пробны майстар-клас прыходзіў хлопчык, якому падабаецца мадэліраванне. Мне было вельмі цікава з ім размаўляць, таму што ён у сваім узросце — яму 11 гадоў — вельмі шмат ведаў пра розныя аб'екты. Я яму нешта расказвала, ён мяне нават дзесьці папраўляў, нешта даваў. Ён разбіраецца, што як зроблена, з якога матэрыялу. Проста чароўнае дзіця! Калі маці прыйшла яго забіраць, я сказала, што не гатова яго аддаць. ☺ Яшчэ сярод дзяцей быў выдатны хлопчык пяці гадоў, які прыйшоў з татам. І тата не мог яго адсюль забраць гадзіны тры. Казаў, што сын любіць гэтыя макеты-мініяцюры. І адзін такі ён бачыў у музеі Вялікай Айчыннай вайны. Увесь музей яны прайшлі за гадзіну, а потым яшчэ дзве гадзіны стаялі каля аднаго макета. У нас хлопчыку было вельмі цікава: ён разумее тэхналогію, пытаўся, ці ёсць у нас 3D-прінтар і ці выкарыстоўваем мы яго для мадэліравання, для вырабу дэталей? І мяне гэта вельмі ўразіла!

— Для чаго менавіта вы стварылі гэты музей?

— Ёсць такая рыса ў беларусаў: «у суседскім садзе яблыкі смачнейшыя». Я, чалавек, які пажыў у пяці краінах і шмат падарожнічае, магу сказаць, што, напэўна, у жыхара кожнай краіны ёсць такое стаўленне, але ў меншай ступені. А на самай справе ў Беларусі ёсць, што любіць, і ёсць, чым ганарыцца. Чамусьці большасць тубыльцаў гэтага не бачыць. Праект дае магчымасць паказаць: вось, глядзіце, колькі ўсяго ёсць, колькі ўсяго можна ўбачыць, колькі падстаў для гонару!

Яшчэ, дарэчы, вельмі хочацца змяніць стаўленне да музеяў. Мы стварылі камфортнае месца, каб было прыемна правесці час і адначасова даведацца пра нешта новае.

— Вы самі падарожнічалі па Беларусі?

— Не вельмі шмат. Я была на Браслаўскіх азёрах, Нарачы. А з гарадоў — у Брэсце, Баранавічах, Пінску, Гродне — больш у заходняй частцы. Усходнюю частку Беларусі бачыла толькі праездам. Мы плануем гэтым летам амаль на кожны выходныя выбірацца кудысьці: зрабіць тур па тых аб'ектах, якія ёсць у музеі, ці па тых, якія яшчэ з'являцца. Хочацца ўсё абыграць так, каб гэта было пазнавальным для нашых сяброў, падпісчыкаў.

— У вас асабіста ёсць нейкая адмысловая прыхільнасць да аб'ектаў, якія зроблены або будуць зроблены?

— Я з вялікай павагай стаўлюся да аб'екта, які муж называе сваёй маленькай радзімай, — Ружанскага палаца. І ў бліжэйшы час гэты беларускі Версаль абавязкова з'явіцца ў экспазіцыі. І вось калі я гляджу фатаграфіі, бачу: ён амаль разбураны, але, відаць, быў вельмі прыгожы, велічны.

Калі казаць пра тыя аб'екты, якія ў нас ёсць, мне вельмі моцна ў душу запаў Косаўскі палац: легенды, што пра яго ходзяць, знешні выгляд, нестандартны для палацаў.

— Як рэагавалі наведвальнікі, якія бачылі ўсе экспанаваныя вамі аб'екты ўжываю?

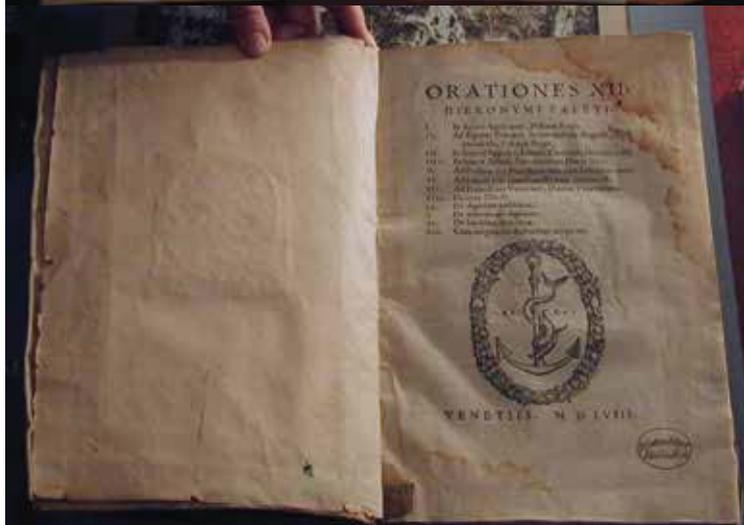
— Былі наведвальнікі, якія жылі недалёка ад Косаўскага палаца. Ёсць легенда пра тое, што там у вялікай зале была шкляная падлога, а пад ёй — акварыум з рыбкамі. І нашы госці распавядалі: калі яны былі маленькія, прыходзілі гуляць у руіны гэтага палаца і сапраўды знаходзілі велізарныя асколкі тоўстага шкла. Прыемна, калі экспанаты выклікаюць такія кранальныя ўспаміны.

Яшчэ быў хлопец, які дайшоў да макета Каложскай царквы, убачыў, што ў макеце зроблены маленькія крамкі з суцэльнага дрэва, і падзяліўся: «Прайшоў усю экспазіцыю, думаю — крута усе макеты зроблены! А потым ўспамінаю, што быў у Каложы літаральна мінулым летам і сапраўды сядзеў на лавачцы, выпілаванай з суцэльнага дрэва, і разумею, што ўсе макеты зроблены са стоадсоткавай праўдападобнасцю!» Такія дэталі людзей ўраджаюць досыць моцна. А нас гэта падсілкоўвае — радасныя наведвальнікі і іх ўсмешкі!

Полацкі музей беларускага кнігадрукавання прадстаўляе

«Вечера душевная» — зборнік казанняў Сімяона Полацкага, створаны ў дапамогу святарам, якія толькі пачынаюць службу.

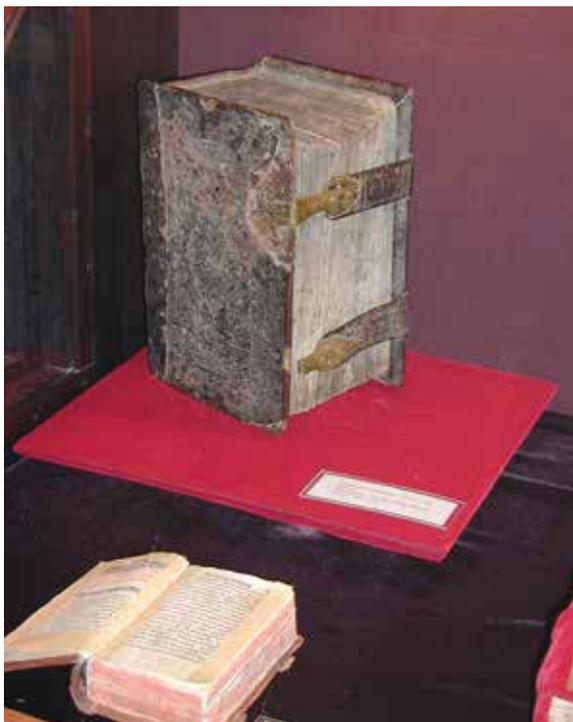
«12 прамой» — кніга, выдадзеная ў друкарні Альда Мануцыя, італьянскага друкара. Самая старая друкаваная кніга ў музеі.

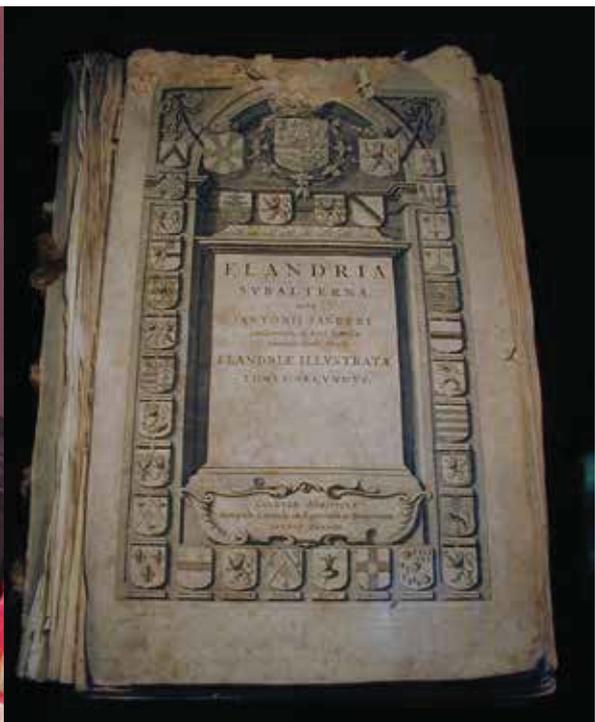
«Евангелле Вучыцельнае» — адна з самых каштоўных кніг музейнага кнігазбору, кірылічнае выданне з друкарні братаў Мамонікаў.

«Рымскі імшал» — лацінскае выданне, надрукаванае ў Полацку ў друкарні Ордэна піяраў.

«Око церковное» — самая тоўстая кніга музея (1185 лістоў (не старонак)).

«Фландрыя» — адно з самых старых лацінскіх выданняў.

Дзе можна ўбачыць: Полацк, вуліца Ніжне-Пакроўская, 22

Аўтарская рубрыка
Ліны Багданавай

Ці існуе Янка Грынін?

За акном ярка свяціла сонца, спявалі птушкі, стракацелі на клумбах кветкі. Янка не далучаў сябе да аматараў прыроды, але май любіў. Бо за ім ідзе лета — дзевяноста дзён абсалютнай радасці і свабоды. Як жа надакучыла яму школа! Усе гэтыя суфіксы і прэфіксы, сінусы і косінусы, кіслоты і асновы. Янку хацелася простага чалавечага жыцця.

— Нам бы яшчэ годзік пратрымацца, — цягнуліся гультаяватым ланцужком Янкавы думкі, — іспыты не праваліць, а там... — Ад перспектывы захоплівала дух. Што там лета? Потым зноў за парту на цэлы год. І толькі потым... Ох, мы і пацешымся, ох і разгуляемся! — Ён нават паспеў ўявіць сабе грандыёзны пікнік на астраўку пасярод свайго любімага возера: пах шашлыку, смак халоднага спрайта, доўгія заплывы, іскры вогнішча...

— А таксама звышправоднасць і звышцякучасць, — пачулася ў класе. — Да якой вядомай ў фізіцы з'явы мы можам аднесці гэтыя характарыстыкі?

— Да Грыніна! — зарагатаў гумарыст і інтэлектуал Гоша Малкін.

Клас выбухнуў гучным саркастычным смехам. Дваццаць тры пары вачэй свідравалі Янку кплівымі поглядамі. Ён сцэпануўся, уціснуўся ў пінжак. Чаго прысталі?

— Не ўпэўнены, што ў цяперашнім часе наш Грынін існуе, — не пагадзіўся з хлопцамі фізік, — у журнале ні адной адзнакі, лабараторныя не здадзены, вусных адказаў не было, на факультатыў не запісаўся. Абсалютны нуль, пра які так зняважліва дазволіў выказацца Малкін, заслугоўвае нашай асаблівай увагі. І павагі, калі хочаце...

«Вось значыць як... — засела ў Янкавай душы крыўда, — і так вам не падабаецца, і гэтак вам дрэнна. І няхай я буду абсалютным нулём! Падумаеш, з фізікай у мяне нелады! І з лірыкай таксама! Спорт абсалютна не мая стыхія! На вуха мядзведзь наступіў! Маляваць я таксама не ўмею! Крыжыкам вышываць не збіраюся! ЦТ мне не пагражае! Так што радуіцеся на здароўе — знайшоўся ў класе няўдачнік. Ну і няхай. Мне і нулём нядрэнна жывецца. Ну, не ўмею перамагаць і выступаць, мне прасцей у цені трымацца. Як-небудзь да каледжа дацягнуць...» Янка уздыхнуў, уцягнуў галаву ў плечы, схавалася за падручнікам. Здаецца, пранесла. Народ пераклучыўся на больш хвалючую тэму.

Крыўда паступова сыходзіла на задні план, саступаючы месца абыякавасці. Яшчэ трохі, і Янка вернецца да думак пра будучыню. За вокнамі класа бушаваў пагодлівы майскі дзень. Вось толькі радавацца шчодрым вясновым цудам не было каму. Нулі радавацца не ўмеюць.

Сімпатулька:

Але гэта ж страшна — не існаваць! Янка, ачуняй! Ты ж во, сядзіш за апошняй партай. Малады, здаровы, сімпатычны. Усё ў цябе наперадзе. Займальныя адкрыцці, цікавыя знаёмствы, пачуцці. Падарожжы, вучоба, праца, кар’ера, сям’я — самастойнае жыццё. Кожны дзень, кожную хвіліну ты будзеш пазнаваць нешта новае. І адкрываць, і ствараць, і здзіўляць. Дык чаму пывеш па цячэнню? Чаму зніжаеш планку без усякага супраціву?

Яначка, зразумей, нельга марудзіць. Кожную хвіліну знікае нерэалізаваная магчымасць. Але не варта адчайвацца, табе ўсяго 14 — так шмат яшчэ наперадзе. Пачні з малога. Выберы тое, што цікава, важна для цябе. Дасягні поспеху. Ён пакажа дарогу да наступнай, больш значнай мэты. Рух па лесвіцы поспеху — справа сапраўдных мужчын. Паспрабуй, упэўнена, гэта твой шлях. Вызначы напрамак і дзейнічай!

Прасунуты старшакласнік:

— Асабіста я не веру ў казачку «Ну і няхай». Гэта не ты так лічыш. Так думае твая лянота, глупства, слабасць. Такім быць лёгка і зручна. Вось толькі вядзе гэтая дарога ў нікуды. Знайшоў сабе добрую адгаворку пра абсалютны нуль? Але і тут прамазаў, не даслухаў.

Ваш фізік нездарма сказаў, што гэтая з’ява заслугоўвае ўвагі: дзіўныя, малавывучаныя пакуль магчымасці звышправоднасці, звышцякучасці і кандэнсацыі, уласцівыя абсалютнаму нулю, могуць зрабіць рэвалюцыю ў навучы і тэхніцы. Вось толькі са сваёй пазіцыяй ты да гэтай рэвалюцыі не можаш мець ніякага дачынення. І ўсё ж такі ты таксама абсалют — унікальная з’ява ў часе і прасторы. Толькі ўяві сабе: нідзе ва ўсім свеце і за яго межамі няма, не было і не будзе іншага такога Янкі Грыніна. Ты толькі ўдумайся — нідзе і ніколі.

Сыдземся на простае фармулёўцы: жыў такі хлопец, але нічога пасля сябе не пакінуў. Вось дзе крыўда! Малады, недурны, з рукамі і нагамі. Хутчэй гэта ўсё фальшывае, насуперак грамадскай думцы. Маўляў, нуль і нуль — чаго з мяне ўзяць? Як вы да мяне, так і я да вас. І вось тут галоўная твая памылка.

Грамадскае меркаванне і ёсць той вымяральнік, які дапамагае нам развівацца. Асуджаюць — значыць, варта змяніць кірунак, спосабы, звычкі. Захапляюцца (а можа, і зайздросцяць), значыць, трэба ісці далей, перамагаць, даказваць, здзіўляць. Усё ж лепш, чым бурчэць: жыццё не склалася, я з нараджэння няўдачнік.

А як жа людзі, якія цябе любяць і шануюць? Іх за што караць? Мабыць, ты заблытаўся ў сваіх развагах і прыярытэтах. Але ж заўсёды можна спытаць па рады. А можна вучыцца на ўласных памылках. Знайдзі сябе!

Няма здольнасцей да навук (а ты сур’ёзна правяраў іх адсутнасць)? Паспрабуй сябе ў творчасці: тэхнічнае мадэліраванне, камп’ютарная графіка, дызайн, выяўленчае мастацтва, музыка, літаратура, сцэнічнае майстэрства. І гэта яшчэ не ўсё. Стань валанцёрам, паспрабуй свае сілы ў дабрачынных акцыях і праектах! І гэта не падыходзіць? Займіся калекцыяніраваннем, падарожнічай, паглыбся ў свет інфармацыі! Не прапусці свой шанец. Пачні сёння. Удачы!

Вопытны псіхолаг:

— Ты памыляешся і гуляеш са сваім жыццём у небяспечныя гульні. Самаацэнка — рэч гнуткая. Але не варта заганыць яе, як прынята сёння казаць, пад плінтус — потым даставаць занадта цяжка. Толку ад «абсалютнага нуля» — нуль цэлых нуль дзясятых. Ты ў курсе, што менавіта заніжаная самаацэнка перашкаджае нам будаваць паспяховыя адносіны і кар’еру, адчуваць цікавасць да жыцця, імкнуцца да развіцця? Да таго ж яна правакуе неўрозы і залежнасць. Гэта табе трэба? Чалавек народжаны для радасці, для поспеху, для шчасця. Усё астатняе — суправаджальныя элементы. Цяжкасці, праблемы, памылкі дазваляюць нам набыць вопыт асабістай эфектыўнасці. Менавіта так іх неабходна ўспрымаць.

У цябе ўсё наадварот: ты курсіруеш ад няўдачы да няўдачы, цалкам ігнаруючы магчымасць сустрэць на сваім шляху пазітыў. Як змяніць сітуацыю? Пачні з самаацэнкі. Давядзі яе да адноснага нуля — гэта значыць, да рэальнага ўзроўню (праўда, змагацца даведзецца толькі з ёй заніжанай, звышаная самаацэнка табе яшчэ доўга не будзе пагражаць).

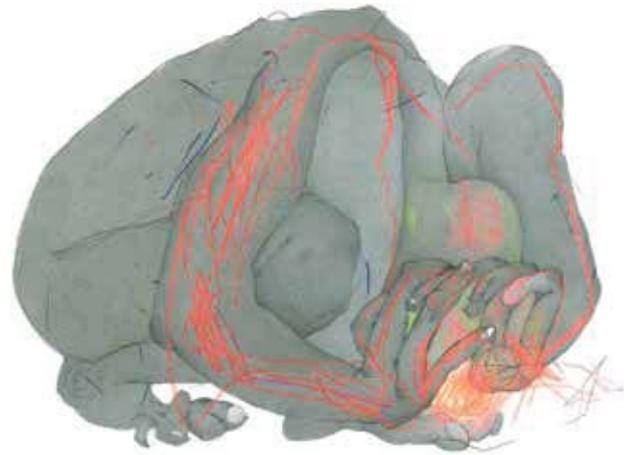
Можна скарыстацца парадамі, што далі табе Сімпатулька і Прасунуты старшакласнік. Можна абмеркаваць праблему з навакольнымі. Разумею, што на адкрыты дыялог ты цяпер не пойдзеш, таму прапаную сваю дапамогу. Паралельна будзе карысным пакапацца ў сабе, ацаніць рэсурсы. Памятай: калі мы прымаем рашэнне быць сабой, то атрымліваем дадатковыя магчымасці.

Пра адзіноту. Цалкам пераадолець гэта пачуццё немагчыма, але ёсць спосабы мінімізіраваць яго. Калі мы хочам бачыць сябе ў асяроддзі аднадумцаў, сяброў, цікавых людзей, спачатку мы самі павінны прапанаваць ім сваё сяброўства ці хаця б зносіны. Так, існуе рызыка, што цябе не зразумеюць. Успрымаем гэта як неабходны для поспеху вопыт, робім працу над памылкамі — і ідзём далей.

Недастаткова паспрабаваць адзін раз. Паабячай сабе, што кожны дзень ты будзеш камунікаваць з іншымі людзьмі. Ubачыш, з часам усё атрымаецца. Набярыся цярплінасці і зацятасці. Добры спосаб змяніцца — свядома змяніць свае звычкі. Спытай сябе, наколькі ты прывязаны да сваіх звычайных планаў. Ці можаш ты пайсці дадому са школы іншай дарогай? Або адправіцца на шпацыр не ў звыклыя шэсць, а на дзве гадзіны раней? Ацані магчымасць змяняць свае планы, але не дэзарыентуй сябе. Карысна будзе прааналізаваць людзей вакол сябе і сутнасць сваіх адносін з імі. Можна, ты ўбачыш, што аддаеш людзям больш, чым атрымліваеш. Альбо наадварот. Магчыма, праблема ў тым, што ты не дазваляеш іншым рабіць нешта для цябе. Неабходна навучыцца даваць магчымасць людзям удзельнічаць у тваім жыцці.

Пра поспех. Ты набудзеш упэўненасць у сабе, калі зможаш вырашыць пастаўленыя задачы. Хоць і не заўсёды ўсё будзе атрымлівацца. Але калі атрымалася, памятай, што адбылося гэта невыпадкова, і ты заслужыў свой поспех. Узнагароджвай сябе за выкананыя справы. Выкарыстоўвай іх як падмурак для асабістага развіцця. У любым выпадку ты не абсалютны нуль. Нават не спадзявайся. Час вызначацца ў плюсах або мінусах. Добрага надвор’я, Янка! Калі што, магу пазычыць парасон.

Злымі не нараджаюцца...

Як часта вы сустракаеце добрых людзей? Гаворка не пра тых, хто калісьці зрабіў для вас нешта добрае, — такіх шмат, а пра тых цудоўных людзей з крышталёна чыстым сэрцам. Задумаліся? Значыць, нячаста... Такіх людзей — адзін на мільён, калі не менш.

Я думаю, усе мы такімі нараджаемся, і мець дабрывню ў сэрцы — зусім нярэдка талент. Рэдкасць — яе захаваць і пранесці праз ўсё жыццё. У кожнага з нас унутры жыве тое маленькае дзіця з чыстым сэрцам, якое ведае, што добра, а што дрэнна. Але не кожны з нас дае гэтаму дзіцяці магчымасць жыць, і яно пачынае знікаць, пакуль не апынецца так глыбока ў душы, што ўжо не зможа выбрацца.

Мабыць, вы заўважалі, што з часам многія робяцца больш чэрствымі, жорсткімі. Дарослыя людзі адмяжоўваюцца ад пачуццяў, ставяць паміж сабою і сваім сэрцам высокую сцяну, не жадаючы пакутаваць. Гэта зразумела. Але часта бывае, што сцяна становіцца такой вялікай, што проста ахоплівае наша сэрца цалкам, ператварае яго ў камень. Спачуванне знікае ў нашых сэрцах. Мы лічым жыццё жорсткім, несправядлівым, таму ў якасці абарончай рэакцыі пачынаем хвалівацца толькі за свае праблемы і дапамагаць іншаму толькі тады, калі атрымліваем выгаду для сябе.

Кожнае новае пакаленне вучыцца жыць па «закону джунгляў». Мы баімся быць пакрыўджанымі, таму і хаваемся ад іншых. А часам і праяўляем агрэсію, калі з намі ўступаюць у кантакт. Здараецца і такое, што мы «атакуем» першымі, каб не напалі на нас. Мы адчуваем сябе няшчаснымі і робім няшчаснымі іншых, выбіраючы слабейшых. Мы амаль ператвараемся ў дзікіх звяроў, і з ўзрастам становіцца толькі горш.

Ці вінаватыя мы ў гэтым? Канешне. Кожны чалавек мае галаву, каб ёю думаць пра наступствы сваіх учынкаў. Але хто нясе адказнасць, большую за нашу, дык гэта тыя, хто вырасціў нас такімі. Нават простае незвяртанне ўвагі на нас мае значэнне. Шчаслівыя людзі робяць іншых шчаслівымі, а няшчасныя — няшчаснымі. Калі мы ведаем, што жыццё і так цяжкае, то для чаго рабіць яго яшчэ больш цяжкім? Навошта карыстацца прыказкай: «Не рабі добрага, не атрымаеш і кепскага», калі ёсць іншая: «Стаўся да людзей так, як хочаш, каб ставіліся да цябе». Дабрыня — тое, на чым трымаецца любоў, сяброўства, тое, на чым яшчэ трымаецца мір у гэтым свеце, няўпэўнена, але ўсё ж такі трымаецца. І гэта наша задача — падтрымліваць яго.

Мы ўсе маем патрэбу ў добрых людзях і самі часта не зважаем, што шукаць іх неабходна менавіта ў нас саміх.

Наталля Церашонак,

11 «Э» клас Дзяржаўнага абласнога ліцэя № 3, Магілёў

Дзве свечкі

Гэтая пара была дзіўная, яркая, і ўсе вакол пазнавалі іх. Выходзячы з дома, яны заўсёды браліся за рукі і з бляскам у вачах ішлі гуляць у парк. Сапраўдны ідэал самых чыстых адносін.

Дзіўна, але гаворка тут ідзе не пра моладзь, а пра пажылых людзей, аднак такіх маладых душой. Пра людзей, якія і ў сталым узросце змаглі захаваць самыя пяшчотныя і трапяткія пачуцці, здолелі падхапіць іскры і пранесці яе да канца свайго жыцця.

Гэтыя людзі проста не маглі жыць адно без аднаго. Кожную раніцу яны разам падыходзілі да акна і ўдыхалі свежае паветра. Бесперапынку гаварылі гадзінамі на кухні пад гукі імбрычка, што закіпаў на пліце. Усе суседзі ў двары, усміхаючыся, віталі іх ля пад'езда, захапляліся цеплынёй сэрцаў гэтай маленькай сям'і.

Так, маленькай, бо ніколі не было чутно шуму дзіцячых галасоў у іх кватэры. Ніхто не падыходзіў да іх і не прасіў пачытаць казку, седзячы на каленках. Так склалася іх жыццё, і тут не было іх віны...

Але адно для аднаго яны былі даражэйшыя за ўсё на свеце. Яны трымаліся бок у бок, разам. Іх саюз быў моцны, непарыўны, бо пара гэтая была блізкая не толькі паўсядзённымі жыццёвымі клопатамі, але і сваімі светлымі чыстымі душамі.

І вось надыходзіў новы дзень, і зноўку, як заўсёды, ззяючы ад шчасця, пажылыя людзі няспешна шпацыравалі па парку, трымаючыся за рукі. Кожны дзень яны сустракалі з усмешкай і надзеяй... і, здавалася, так будзе заўсёды, і нішто не зможа разарваць такую моцную сувязь...

Але, на жаль, штосьці ўсё ж змагло зрабіць такое. Гэтым «штосьці» стала дрэннае самаадчуванне такой жыццярадаснай і яркай жанчыны. Яна доўга хварэла, а яе спадарожнік праводзіў шмат гадзін каля яе ложка, спадзеючыся на цуд.

Аднак цуд не адбыўся.

З кожным днём жанчыне становілася ўсё горш: з вачэй яе цяклі слёзы, цела дрыжала ад холаду і спякоты. У забыцці яна нешта мармытала сабе пад нос, усё часцей і часцей не пазнаючы нават мужа, але яго руку, сціснутую ад болю і моцнай любові, яна не адпускала ні на адну секунду. Смерць згуляла злы жарт над шчырым жаданнем гэтых людзей заўсёды быць побач. Але пачуццё і лёс не змаглі разлучыць іх надоўга. Яе каханы апынуўся побач вельмі хутка. Усё зноў было так, як раней...

У царкве ў час службы застаюцца гарэць дзве свечкі. Яны гараць як сімвал дзіўнай прыхільнасці і пачуццяў двух закаханых. З гэтага моманту нічога не змянілася. Яны па-ранейшаму разам. Але ўжо недзе там, па-за межамі гэтага, такога блізкага, парку. Іх стойкасць, радасць, мужнасць і адзінства яскрава сімвалізуюць дзве свечкі са светлымі агеньчыкамі надзеі.

Ірына Стасюкевіч,
11 клас, СШ № 1,
г. Бяроза (Брэсцкая вобласць)

У выпуску:

Я ВЕДАЮ
МАСТАЦТВА

Чаму Шагал — гэта крута?

ВЫВЯДЫ

Маленькі глыток паветра

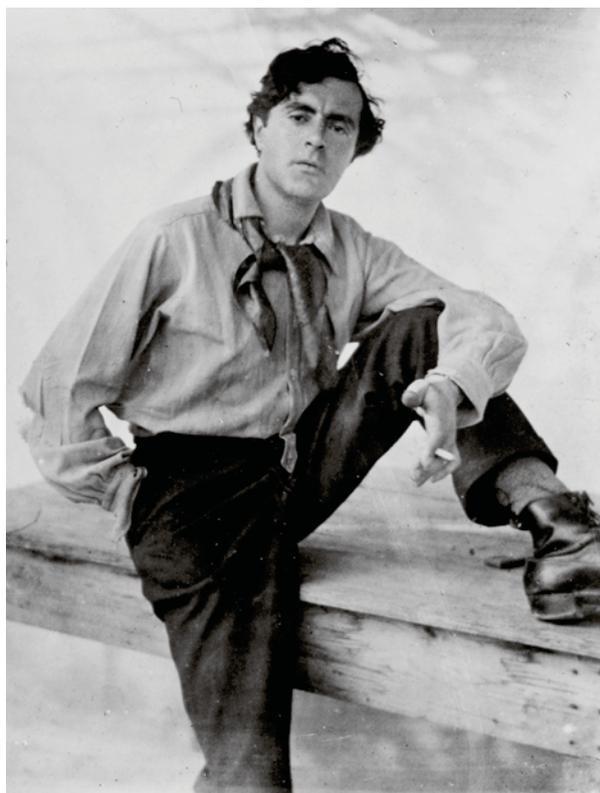
ВІЗУАЛЬНЫЯ
НАТАТКІ

Я — МАСТАК

№ 16

Я ведаю мастацтва

4 партрэты Мадзільяні

Партрэт Амадэя Мадзільяні

Ёсць мастакі, вядомыя жанравымі сцэнамі і сацыяльным зместам карцін, ёсць мастакі, якія ператвараюць прастору ў іншую субстанцыю, ёсць вынаходнікі новых светаў, ёсць тыя, хто размаўляе сімваламі. А ёсць мастакі, тэмай твораў якіх з'яўляецца чалавек. І усё. Чалавек — у самым звычайным сэнсе слова. Мастак піша яго твар, вочы, рукі — і толькі на гэтым будуецца яго творчасць. Сутыкаючыся з такім аўтарам, разумееш, што маеш справу з магіяй. Сустракайце: невытлумачальны Амадэа Мадзільяні.

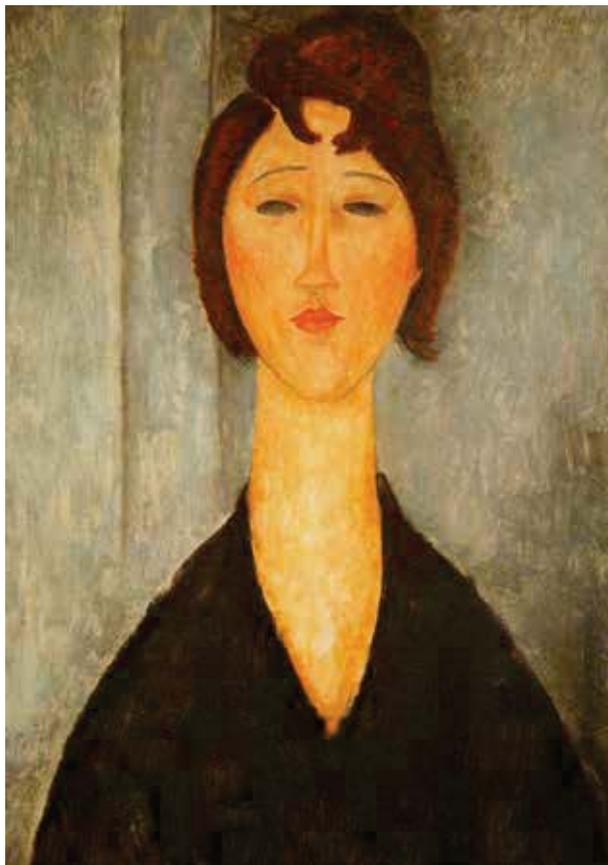
Ён прыйшоў у мастацкі свет Парыжа, дзе аўтары мераліся вынаходніцтвамі: Пабла Пікаса і Жорж Брак прыдумалі кубізм, Хаім Суцін прасоўваў экспрэсіянізм... Часам мастакі качавалі з накірунка ў накірунак, з тэмы ў тэму. Парыж у канцы XIX — пачатку XX стагоддзя быў ідэальным асяродкам для мастакоў. Як агуркі у слоіку, яны ўпітвалі патрэбны «марынад», фарміравалі адно аднаго. А Мадзільяні проста прыйшоў такі, які ён ёсць. Ён пісаў, як хацеў, прычым

атрымлівалася ў яго гэта лёгка і адразу геніяльна. Мадэлямі Мадзільяні былі простыя прыбіральшчыцы, прачкі, студэнты. А сам ён сваім жывапісам спяваў бясконцаю оду феномену чалавека.

Адкуль узялася пазнавальная пластыка Мадзільяні? Відавочныя крыніцы уплыву дзве — скульптар Канстацін Брынкуш і афрыканская скульптура, адкрытая акурат напярэдадні ў каланіяльных экспедыцыях. Захапленне Мадзільяні афрыканскай скульптурай лёгка зразумець. Паглядзіце на прапорцыі, форму, рух скульптур. Становіцца зразумелым, што аўтэнтычная пластыка вырастае найпрост з глыбіні дзікай чалавечай душы. Гэта альфа і амега гармоніі чалавека і прыроды. Мадзільяні як медыум трансліруе гэтую старажытную гармонію ў тагачасны Манмартр — і перамагае. Перамагае, бо застаецца сабой — неапрацаваным дьямантам, які мае мужнасць раскрыцца напоўніцу.

Дык што ж рабіў Амадэа Мадзільяні? Не толькі вадзіў пэндзлем па палатну, вядома. Сам для сябе ён выяўляў характэрнае, якое акаляла яго. Яно перапаўняла прастору і не магло не ўвасобіцца на палатне. Жыві Мадзільяні зараз — атрымалася б тое ж самае. То бок, не Манмартр стварыў Мадзільяні, а, наадварот, мастак спрычыніўся да стварэння аблічча Манмартра. Не ўзнікае пытання, навошта пісаў свае палотны Амадэа. А вось мы, у 2017 годзе, калі глядзім на яго карціны, што бяром для сябе?

Звернемся да прыкладаў.

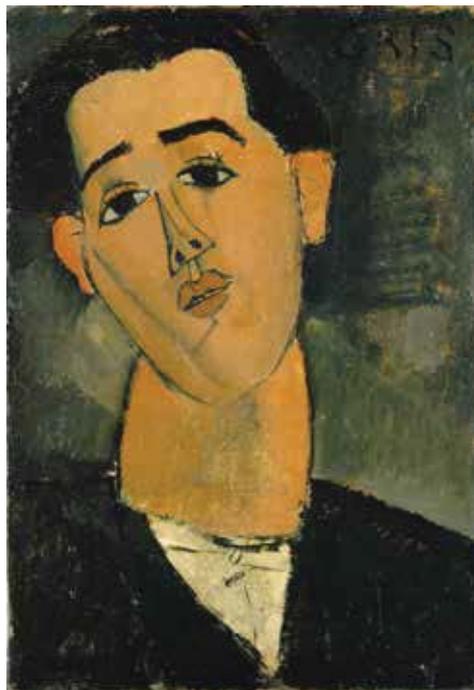
Партрэт маладой жанчыны (1918)

Галоўны выяўлены сродак палатна — кампазіцыя. На першы погляд яна сіметрычная, але таму больш востра ўспрымаюцца асіметрычныя рысы твару натурны. Невялікая розніца у трактоўцы шэрага фону за спінай мадэлі, злева, узбагачае шэры фон мноствам адценняў. Цяжка ўявіць больш прыемнае для вачэй адценне шэрага колеру. Нібы пляскавая форма твару і шыі вырастае з той жа самай субстанцыі, што і фон. Ідэальны іканапісны авал твару адразу накіроўвае да трансцэндэнтнасці, іншасветнасці. Глядач нібы набліжаецца да разгадкі таямніцы, якая лунае навокал. Але пустыя, затуманеныя вочы кажуць: таямніца назаўжды застаецца таямніцай. Цыліндрычная шыя ўнізе мае форму кліна. Такім

чынам, галава і шыя ператвараюцца ў адзіны знак, амаль лагатып. Уся пастава адзіная і непадзельная. Нельга нічога дадаць ці адняць.

Партрэт Хуана Грыса (1918)

Прыклад і партрэтнай рэалістычнасці, і ўмоўнасці адначасова. Не бачыўшы ніколі гэтага чалавека, адразу верыш: перад табой канкрэтная персана. Такі характэрны паварот шыі і ракурс закінутай галавы не прыдумаеш. Няма сумневу, што пранізлівыя вочы з-пад павекаў глядзелі на Мадзільяні метавіта так. Але форма зноў абагульненая, максімальна згладжаная — якраз да той мяжы, каб не стаць умоўнай скульптурай. Кампазіцыя далікатная: галава ледзь кранае левы край палатна, буйныя валасы выходзяць за мяжу карціны, што як бы намякае на вялікую прастору навокал. У гэтым палатне чорны з'яўляецца не столькі тонам, колькі колерам. Адрозныя чорныя адценні валасоў і вопраткі адцяняе багаты шэры колер фону.

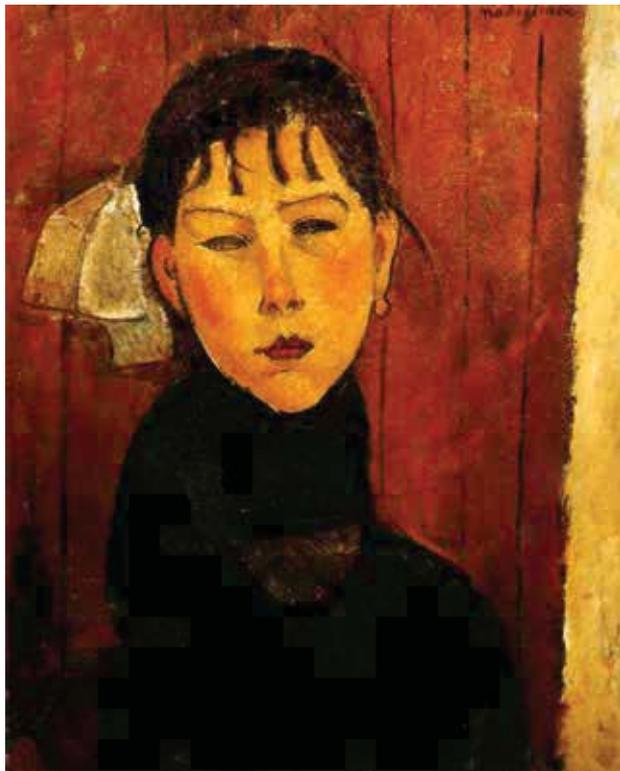

Дзяўчынка ў блакітным (1918)

Партрэт уражвае сваім псіхалагізмам. Пра гэта гаворыць усё, найперш пункт позірку. На маленькую паставу дзяўчынкі мастак глядзіць зверху. Але гэта позірк пяшчотны, з жаданнем абараніць дзіця. Дзяўчынка стаіць у куце, што і падкрэслівае яе безабароннасць. Малой няма куды падзецца адтуль, нават блакітная сукенка мімікруе пад колер сцяны. Вобраз далікатны, амаль празрысты. Лёгка прачытваецца тонкі ўражлівы характар маленькай асобы. Ледзь нахіленая галава яе напісана гарачымі фарбамі. Шчокі пылаюць пунцовым так, быццам дзяўчынка — уваабленне самога жыцця ў апафеозе свайго росквіту. Ручкі яна сарамліва злажыла. Лёгкая прыпухласць, характэрная для дзіцячых рук, перададзена з майстэрствам. Кампазіцыя зноў уражвае сваёй свежасцю: яна зусім не акадэмічная. Мадзільяні «упёр» наскі туфель дзяўчынкі у самы край палатна.

Але гэта толькі ўзмацняе бездапаможнасць дзяўчынкі, тое, што яна імкнецца выйсці з кута. Канечне, кульмінацыя карціны — вочы, напісаныя самым чыстым

блакітным, які толькі можна сабе ўявіць. Напісаныя не умоўна, як гэта часта бывае у Мадзільняні, — гэта вочы з позіркам. Мастак не хавае яго, а — наадварот, — адкрывае з усей магчымай сілай. Цнатлівым, бязвінным позіркам дзіцяці Мадзільяні асвятляе палатно. Глядач нібы глытае чыстае паветра, і яго ахоплівае шчымлівы сум па страчаным раі. Але слабасць дзяўчынкі уяўная. Яе моц — у гармоніі і чысціні.

Марыя (1917—1918)

Партрэт, процілеглы папярэд-
няму. Іншы узрост, іншы характар,
іншая пластыка. Дзяўчынка наблі-
жаецца да «рамантычнага узрос-
ту». Першае, што чапляе, — пасад-
ка галавы. Надзвычай какетлівая,
прамая, як цвік. Прачытваем хар-
актар дзяўчыны — непакорлівы,
бунтарскі, энергічны. Гэта адлю-
строўвае поза галавы: дзяўчына
ніколі не пагодзіцца на другасную
ролю і заўжды будзе у цэнтры ува-
гі. На шыі — шалік, але мы здагад-
ваемся, што шыя яе худая, вытан-
чаная. Шалік мусіць упрыгожваць
яе (у разуменні мадэлі), такую ж
функцыю выконвае і юрлівы бант,
чужародна прымацаваны да фры-
зуры. Але найбольшую цікавасць
выклікае эмацыйная маска твару.

Пры усёй умоўнасці мастак (як гэта увогуле магчыма?) перадае эмоцыі з даклад-
насцю хірурга. Такім чынам: ссунутыя тонкія броўкі, што сышліся ў мілай асіме-
трыі. Прыжмур вачэй, якія крытычна вывучаюць суразмоўцу. Позірк выдае на-
мер «напасці першай». Маленькі пунцовы рот акрэслены сціснутымі вуснамі. У іх
чытаецца пагарда. Але Мадзільяні гуляе з эмоцыямі, робіць партрэт іранічным,
і іронія зноў поўная любові. Вытанчаны авал твару, гарачыя фарбы залілі шчокі.
Фон для партрэта мастак робіць яшчэ гарачэйшым. І зноў гульня з чорным коле-
рам. У карагодзе гарачых барваў чорны нібы насычваецца, становіцца глыбокім
і аксамітным, смачным.

Глянуйшы адным вокам на жывапіс Мадзільяні, разумееш, што нельга вылу-
чыць асобныя палотны. Як часткі аднаго цэлага шэдэўры мастака дапаўняюць
адно аднаго. Наша задача — пранікнуцца феноменам вітальнасці творцы. Граніч-
на адушаўлёныя героі палотнаў дэкларуюць гармонію, чалавечнасць, любоў.
Пераламляючы рэчаіснасць пад сваім вынайздзеным вуглом, Амадэа Мадзільяні
падарыў нам ні да каго не падобны жывапіс. Зноў і зноў гледзячы на яго карціны,
разумееш: ты маеш справу з магіяй.

Алеся Галота

Прывітанне, дружа).

Каб табе было лягчэй спраўляцца са сваімі неверагодна важнымі справамі і нічога не забываць, ёсць цэлы набор знакаў. Выкарыстоўвай іх, робячы візуальныя нататкі. Яны вельмі простыя. Няма ніякага сумневу, што ты зможаш навучыцца іх маляваць. Таксама і нават лепш, па-свойму!

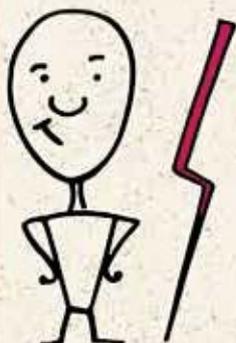
Вазьмі гэтыя знакі зараз, і яны застануцца з табой назаўсёды.)

Будзеш выкарыстоўваць іх у любы час у любым месцы, калі гэта будзе трэба.

Такім чынам, паехалі!

НАМАЛЯЙ САМ!!!

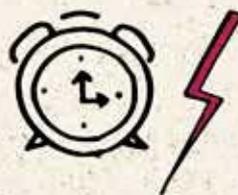
Чалавечак

ГЛЯДЗІ, ЯКІ СМЕШНЫ!
І ЯГО ВЕЛЬМІ ПРСТА НАМАЛЯВАЦЬ.
ЁН СКЛАДАЕЦЦА З ЛІНІЙ,
РЫСАЧАК І КРУЖОЧКА.

*А чаму сам напісана
сваёю тэма? Чаму не?*

Будзільнік

КАБ ПАЗНАЧАЦЬ ЧАС, КАЛІ
ТРЭБА КУДЫ-НЕБУДЗЬ ПРЫЙСЦІ.

*А як выглядае
твоя будзільнік?*

Тэлефон

МОЙ ТЭЛЕФОН
ВЫГЛЯДАЕ ТАК.

*А як — твоя?
Давалі паказваць!*

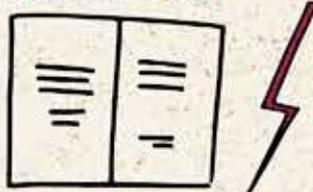
Любімая жывёла

Я ЛЮБЛЮ САБАК, ТАМУ ШТО
ЯНЫ ВЕРНЫЯ СЯБРЫ.

А како любіць ты?

Кніжкі!

ГЭТА Ж РОЗУМ ЧАЛАВЕЦТВА,
КУДЫ МЫ БЕЗ ІХ?

НАШУ ПЛАНЕТУ ЗЯМЛЯ!

ПЛОУКІ,
РУЧКІ...

АГА, А ЯК ЖА.

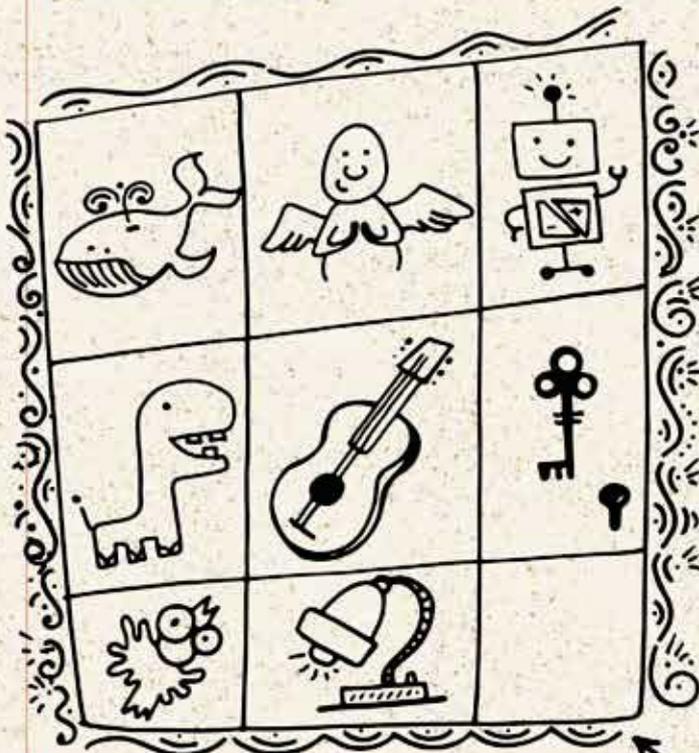

А ТАКСАМА:
ЛЯМПАЧКУ,
КАБ ПАЗНАЧАЦЬ СВАЕ ІДЭІ.

ПЫТАЛЬНІК,

КАБ ТЫ БАЧЫЎ ЎЛАСНЫЯ ПЫТАННІ.
НА ЯКІЯ ТРЭБА ЗНАЙСЦІ АДКАЗЫ.

ВОСЬ ТАБЕ ЯШЧЭ
ТАБЛІЦА САМЫХ РОЗНЫХ ЗНАКАЎ.

ПАТРЭНІРУЙСЯ МАЛЯВАЦЬ ІХ САМАСТОЙНА.
ЯНЫ ТРОХІ БОЛЬШ СКЛАДАНЫЯ, КАБ БЫЛО ЦІКАВЕЙ.

НАГАДВАЮ ТАБЕ, ШТО КАБ ДАКРАНУЦЦА ДА АДНОЙ ВЯЛІКАЙ ЗОРКІ, ТРЭБА ЗРАБІЦЬ ШМАТ
МАЛЕНЬКІХ І ПРСТЫХ КРОКАЎ. І ТЫ ГЭТА ЗМОЖАШ. МЫ ГЭТА, ЗМОЖАМ!

І, ВЯДОМА,
КЛІЧНІК,
КАБ АДЗНАЧАЦЬ ВАЖНЫЯ ДУМКІ,
ЯКІЯ ПАТРАБУЮЦЬ УВАГІ.

НАМАЛЮЙ!
САМ!

НЕ СУМУЙ, БУДЗЬ ШЧАСЛІВЫ). ТВАЯ ЮЛЯ

Вучыцца вучыць

Амаль у кожнага так здаралася. Сядзіш на ўроку, пра нешта цікавае распавядаеш сябру. А настаўнік абураецца: калі ты так добра ведаеш прадмет, то ідзі да дошкі ды вядзі занятак сам. І, напэўна, вы не ішлі. Але ёсць і тыя, хто з ахвотай прымае такія прапановы. І зусім не таму, што любіць пагутарыць з сябрамі на ўроку. Гаворка ідзе пра вучняў педагогічных класаў, якія сапраўды могуць самастойна праводзіць заняткі. «Бярозка» адправілася ў мінскую школу № 6, каб паглядзець, як гэта ўсё выглядае і чаму ў педагогічных класах вучаць.

Трэці «Е» засяроджаны. Сёння ў іх не толькі новы настаўнік, але і прэса на ўроку. Завуч заходзіць перад пачаткам урока і нагадвае, як трэба сустракаць гасцей і быць сапраўднымі акцябратамі і піянерамі. Дзеці з сур'ёзным выглядам слухаюць. Пэўна, згодныя і падрыхтаваныя быць самымі сапраўднымі.

Сёння ў іх настаўніца — вучаніца 11 «А» класа педагогічнага профілю Юлія Лагуціна. І ўрок даволі адказны — матэматыка. Для размінкі — вусны лік. Юлія задае прыклады з табліцы множання. Вучні падымаюць рукі, адказваюць. Што дзіўна: ніхто не крычыць, не скача, не стогне ў журбе, што настаўніца яго не заўважыла. І сапраўды, Юлія нікога не забывае, размяркоўвае сваю ўвагу на ўвесь клас.

Далей пайшлі сапраўдныя задачы, пра яблыкі ды грушы. І тут стала бачна, што дзяўчына яшчэ і добра ведае сваіх падапечных, ласкава звяртаецца да дзяцей. Сапраўды зацікаўленая ў іх поспеху, яна гатова адказаць на любое пытанне.

Часам і класны кіраўнік трэцяга «Е», Алена Сцяпанаўна Гладкова, не вытрымлівае і падключаецца да адукацыйнага працэсу. Напрыклад, уздымае пытанне, як правільна запісаць рашэнне, і свядома прапаноўвае памылковы адказ. Усё ж спадарства 3 «Е» на мякіне не падманіш. Яны адразу разумеюць, што настаўніца памылілася наўмысна. Але Алена Сцяпанаўна захапілася і робіць усё новыя памылкі, канчаткова замацоўваючы сваю ідэю.

Далей да задач пра наяўнасць груш у ўмоўнага Дзяніса дадаюцца і пытанні па новай тэме — вылічэнне хуткасці. Тут класная зноў прыходзіць на дапамогу Юлі. Якая, на мой погляд, і сама справілася б не горш. Але ж тут прэса, усе хвалююцца.

Пасля ўрока ўсе крыху змораныя, але задаволеныя. Алена Сцяпанаўна выказвае спадзяванне, што калі выйдзе на пенсію, будзе каму заняць яе месца. Пытаемся ў дзяцей — ім падабаюцца абедзве настаўніцы. Але Юлія не задае хатняе заданне, чым, вядома, перацягвае сімпатыі на свой бок.

Скончыўшы знаёміць трэцякласнікаў з дзівосамі матэматыкі, Юлія Лагуціна адказвае і на пытанні «Бярозкі»:

— **Алена Сцяпанаўна часам перахоплівала ў цябе ініцыятыву. А ты б, пэўна, і сама справілася, ці не?**

— Я лічу, што справілася б, але ў мяне яшчэ не хапае навыкаў і ведаў, каб правесці ўрок поўнасцю. Дзесьці я магу не заўважыць, што дзеці нешта не зразумелі, а гэта ж пазней можа прывесці да іх непаспяховасці. І ў тых момантах, калі настаўнік перапыняў урок, я згодна. Бо сама, магчыма, не патлумачыла б дзецям усё ў дастатковай ступені.

— **Як ты ўвогуле зразумела, што хочаш быць настаўніцай?**

— Я яшчэ дакладна не ведаю, ці стану я настаўнікам. Мне падабаецца працаваць з дзецьмі, чамусьці іх вучыць і бачыць іх поспехі. У мяне яшчэ ёсць час, каб вызначыцца. Дзякуючы добрай паспяховасці ў мяне не павінна быць праблем з тым, каб кудысьці паступіць. Таму я пакуль думаю.

— **А ці шмат такіх урокаў было ў цябе?**

— У мінулым годзе ў мяне было чатыры гадзіны практыкі, у гэтым — пакуль адна. Але часам мяне просяць замяніць нейкія ўрокі, кшталту «Мастацтва», было некалькі гадзін беларускай мовы. Усяго прыкладна гадзін дзесяць.

— **Ці хвалюешся каля дошкі?**

— Не, хвалявання ў мяне няма. Я не баюся публікі, гэтаму мяне навучылі выступленні з навуковымі працамі. Калі я зраблю нешта не так, то здолею выйсці з сітуацыі і працягнуць з таго месца, на якім скончыла.

— **Што самае цікавае ў праграме педагогічнага класа?**

— Калі казаць пра «Уводзіны ў педагогічную дзейнасць», то гэта сапраўды цікава. Мы спасцігаем азы педагогікі і псіхалогіі. Вывучаем працу тых настаўнікаў, якія сапраўды заслугоўваюць быць для нас прыкладам, якія даказалі, што настаўнік — гэта не толькі прафесія, але і прызвание. Настаўнікам быць складана, бо патрэбна не толькі патлумачыць прадмет, але і ведаць унутраны свет дзяцей, звярнуць увагу на самыя дробныя педагогічныя дэталі, каб не згубіць кантакт з вучнямі.

— **Бачна, што ты дзецям вельмі падабаешся. А як сама лічыш?**

— Пэўна, так. У мяне няма праблем з тым, каб знайсці кантакт. З якім бы класам я не працавала, заўсёды знаходжу агульную мову з дзецьмі. Напрыклад, калі я сустракаюся у калідоры з вучнямі, у якіх праводзіла ўрокі, мы з імі заўсёды размаўляем, нечым абменьваемся. Напрыклад, на тыдні англійскай мовы я буду ўдзельнічаць у музыкле разам са сваімі вучнямі. І яны гэтаму вельмі рады. Я імкнуся знайсці індывідуальны падыход да кожнага. Звяртаю ўвагу на ўсіх вучняў і на тое, чым яны займаюцца на ўроку. Не магу працаваць толькі з часткай класа, а другую пакінуць, падушкі: «Калі вам гэты прадмет не патрэбны, то і сядзіце». Дзіця павінна развівацца па кожнаму прадмету, і настаўніку неабходна, я лічу, удзяляць увагу кожнаму вучню.

— **А часта хатняе заданне не задаеш?**

— *(Усміхаецца.)* Не, але справа ў тым, што часам дзецям трэба падзякаваць за добрую працу. Сёння ўсе працвалі, не было нікога, каму я б хацела зрабіць

заўвагу. І я лічу, што калі дзіця выкладваецца ў поўнай меры ў школе, то гэта трэба неяк адзначыць.

Адпускаем Юлю на яе ўласныя заняткі і звяртаемся да **Наталлі Іванаўны Лаўрукевіч**, намесніка дырэктара па вучэбнай рабоце, каб удакладніць яшчэ некаторыя моманты.

— **Як доўга працуюць у шостаі школе педагогічныя класы?**

— 3 мінулага года. Тады мы правялі такі эксперымент, паспрабавалі набраць адзін клас. І атрымалася 26 чалавек. Сёння гэта 11 «А», адкуль і была Юлія. Такім чынам, 11 «А» і вучыцца, і спрабуе свае сілы ўжо другі год. І сёлета мы набралі яшчэ адзін такі клас, 10 «А», там 25 чалавек.

— **Чым адрозніваецца іх праграма ад няпрофільных класаў?**

— На паглыбленым узроўні вывучаецца руская мова і матэматыка, дзве дадатковыя гадзіны на кожны прадмет. І плюс яшчэ абавязковы факультатыў «Уводзіны ў прафесійную дзейнасць», дзе яны і вывучаюць непасрэдна асновы педагогікі, дзіцячай псіхалогіі, робяць свае першыя педагогічныя спробы. Гэты факультатыў у нас вядзе выкладчык педагогічнага ўніверсітэта.

— **А ці шмат ахвочых у такі клас трапіць? Ці хапае месцаў?**

— Класы мы набралі лёгка, ахвочых шмат. Таму што магчымасць бясплатна на паглыбленым узроўні рыхтавацца да ЦТ па матэматыцы і рускай мове — гэта вельмі добры стымул. А вось як далей складзецца іх лёс — залежыць ад іх саміх. З нашага боку робіцца ўсё, каб яны пайшлі ў педагогічную прафесію. Вельмі добрыя дзеці, мы іх любім.

— **Што можаце сказаць наконт іх прафесійнай з'арыентаванасці?**

— Першы вопыт быў хутчэй у якасці выхавацеля, чым настаўніка: у мінулым годзе пачалі працаваць у школьным лагеры. Потым ўжо на ўроках. Хлопцы, зразумела, выбіралі або фізкультуру, або працоўнае навучанне, або матэматыку. А дзяўчыны больш па філалагічным напрамку. Праграма ў педагогічным класе для ўсіх аднолькавая, і «прафілююцца» яны самастойна.

Пасля спробы выкладання вучні па-новаму глядзяць на гэтую працу, зусім па-іншаму адносяцца да сваіх настаўнікаў.

Калі хаця б 10 % гэтых вучняў пойдзе ў БДПУ ці ў БДУ на адпаведныя факультэты — мы будзем шчаслівыя. Бо мы будзем ведаць, што гэтыя 10% — сапраўды заматываваныя будучыя настаўнікі, за якіх не будзе сорамна ўжо на ўзроўні маладых спецыялістаў.

— **Ці ёсць у іх нейкія льготы пры паступленні ці размеркаванні?**

— У прэсе ўжо было афіцыйна аб'яўлена, што для выпускнікоў педагогічных класаў будзе набор на педагогічныя спецыяльнасці па суб'яседаванні. Але трэба, каб па прафілюючых прадметах у іх было не менш як восем балаў. І зразумела, агульны атэстат таксама павінен быць досыць высокі, нават без «шасцёрак».

Мабыць, і ў вашай душы спіць сапраўдны настаўнік? Тады ж вы ведаеце, як дапамагчы яму прагнуцца.

Злая зорка — палыновая

11
клас

I. Шамякін «Злая зорка»

Першы беларускі раман пра Чарнобыль (1993). Аўтар змог як мага рэалістычна апісаць падзеі, што адбываліся пасля аварыі на Беларусі. Аднак напісаць яго ён рашыўся толькі праз пяць гадоў, бо спатрэбіўся час, каб усваядоміць трагедыю, якая напаткала краіну. Ён наведваў забруджаную радыяцыйнай палескую зямлю, ездзіў, выконваючы свой грамадзянскі абавязак, бо быў дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. Я думаю, яго магло падштурхнуць і тое, што пісьменніцкія лецішчы пад Мінскам, дзе адпачываў і ён, знаходзяцца побач з санаторыем «Беларусь», які пасля аварыі прыняў эвакуіраваных з Палесся жанчын і дзяцей. Тут яны чакалі, якім будзе іх далейшы лёс.

Што вы ведаеце пра Чарнобыльскую трагедыю? Пра яе шмат пішуць, даследуюць, але ці ўсё мы ведаем пра яе?

Разгарніце раман і заўважыце, як уражвае эпіграф да твора. Зразумець яго можна, толькі калі прачытаеш твор да канца.

Где стол был яств, там гроб стоит.

Г. Р. Державин.

Гэта смерць зямлі, куды ўпала палыновая зорка, забрудзіўшы глебу і воды. Але і смерць чалавечая, якую прынесла аварыя. Аўтар паказвае нарастанне трагічнасці падзей. Людзі ніяк не могуць усваядоміць сур'ёзнасць трагедыі. Аказалася, што чарнобыльскі рэактар «выплюнуў намнога больш, чым хірасімякая бомба».

Пачынаецца твор вяселлем Ірыны і Глеба. Бацька Глеба — Уладзімір Паўлавіч Пыльчанка — старшыня райвыканкама. Ірына — з сям'і старшыні калгаса Пустахода. Аўтар спрабуе выкарыстаць сродак гіпербалізацыі супрацьлеглых адна другой падзей. З аднаго боку, шчасце маладых, вяселле, самае высокае пачуццё — каханне, а з другога — трагізм чарнобыльскай аварыі, смерць людзей, страта здароўя.

Тут паказаны два супрацьлеглыя бакі чалавечага жыцця: шчасце, каханне, сям'я і смерць. Аўтар адлюстроўвае ў творы ход чалавечага жыцця, які можна прасачыць праз нараджэнне сям'і Ірыны і Глеба. Напачатку — зараджэнне кахання, вяселле, якім пачынаецца твор, пасля — нараджэнне маленькага сына Уладзіміра. Здаецца, усё ідзе згодна сямейнаму ўкладу беларусаў. Такі падыход аўтара да асвячэння асноўнай падзеі — Чарнобыльскай трагедыі — дазваляе глыбей перадаць трагічнасць таго, што адбылося.

Людзі жывуць спакойна, ведаюць толькі свае мірныя штодзённыя клопаты. Быццам забыліся, што бяда можа прыйсці знянацку, што яе немагчыма прадбачыць, адчуць. Яна накрывае хваляй, не дае часу зразумець, што здарылася. Трэба ўмець правільна рэагаваць, аднак людзі не маглі ўсваядоміць, наколькі ўсё страшна. Нават тыя, хто працаваў на станцыі, не маглі паверыць, што такое

можа адбыцца. Такая перакананасць, легкадумнасць выразна відаць у рэпліцы Глеба: «Гэтага не можа быць, таму што гэтага не можа быць ніколі! За два гады я вывучыў рэактар. Надзейны, што бабулін чыгунок». Аднак і чыгунок можа працячы.

Як змагацца з нябачным ворагам, не ведаючы, як ён забівае? Ніхто не ведаў, не разумеў наступстваў радыяцыйнага апраменьвання. Толькі навукоўцы прадбачылі, што вынікі будуць больш жудасныя, чым пасля выбуху бомбы ў Хірасіме. Ужо пачыналася будаўніцтва АЭС пад Мінскам, побач з перанаселенай сталіцай. Што здарыцца, калі і тут выбухне? Ці можна будаваць аб'екты такога кшталту там, дзе жыве столькі людзей? Вось і прыклад горада на Прыпяці, які абязлюдзеў за суткі і застаўся жудасным напамінам пра трагедыю.

Чаму ж катастрофа доўгі час замоўчвалася? І гэта паказвае пісьменнік ў сваім творы. Людзі не звярталі ўвагу на тое, што суседні ўкраінскі горад эвакуіраваны, яны выйшлі адзначаць 1 мая, пайшлі на стадыён глядзець футбол. «Захаванне тайны, каб не было панікі». Некаторыя дасведчаныя спецыялісты — урачы, гідраметэаролаг, дазіметрыст — разумеюць усе жахі гэтай аварыі. Многія вывозяць сем'і, не чакаючы ніякіх указанняў зверху, эвакуацыі. Для іх галоўнае — сям'я, дзеці, жыццё.

Іван Шамякін надае сімвалічнае значэнне назвам раздзелаў рамана. Напрыклад, «Туман» — гэта і сапраўды туман, гаркавы, які стаіць над ракой на наступны дзень пасля аварыі. Яго бачаць Ірына і Глеб, калі прачынаюцца пасля шлюбнай ночы. Туман не такі, які звычайна стаіць на Палессі, ён пужае. Але разам з тым гэта і туман у душах, няздольнасць прымаць правільныя рашэнні, рэагаваць адпаведна на падзеі. Каб убачыць гэты «туман» у душах, аўтар паказвае не толькі тое, што адбываецца на Палессі. Падзеі тут чаргуюцца: Палессе — Масква, Палессе — Мінск, Палессе — Кіеў і г. д. У Маскве, Мінску навукоўцы спрабуюць звярнуцца да кіраўніцтва, але іх прымаюць за панікёраў. Патрэбныя меры прымаюць пазней: пачынаецца эвакуацыя і праца над стварэннем саркафага над знішчаным рэактарам. Але людзі паспелі ўвабраць радыяцыю, асабліва апраменіліся ліквідатары, што працавалі на станцыі. Сярод іх аказаўся і Глеб Пыльчанка.

Івану Шамякіну ўласцівыя пшчотныя пачуцці, бацькоўскі клопат у адносінах да жанчын. Таму востра перажываеш, калі аўтар апавядае пра тое, як шукаюць Глеба Ірына і Вольга Андрэеўна — яго маці. Яны ідуць у забруджаную зону. Ведаючы пра цяжарнасць Ірыны, задаеш пытанне: што будзе з дзіцем, якое яно народзіцца, ці будзе здаровым? Пасля аварыі цяжарным жанчынам сталі рабіць абарты, бо было незразумела, як радыяцыя магла паўплываць на іх саміх і іх будучых дзяцей. Але Ірына не можа забіць сваё першае дзіця. Таму асабліва востра адчуваюцца яе перажыванні: яна ўрач і сама вымушана рабіць абарты. І вось дзіцятка нарадзілася...

Толькі тады да Уладзіміра Паўлавіча «дайшла глыбіня страху, якую перажывалі родныя яму людзі. Ён, магчыма, пра гэта не думаў. Ён зразумеў, што такі страх пры нараджэнні дзяцей будуць адчуваць тысячы людзей». І працягнуцца гэта вельмі доўга — вось наступствы трагедыі, што нясуць мутацыі, анамаліі, з якімі будуць прыходзіць у свет людзі і жывёлы на атручанай зямлі.

Крыху пра чалавека

Са старажытных часоў чалавек надзяляў душой усякія з’явы. І ў школе кажуць, што гэта тлумачыцца толькі няведаннем імі тых ці іншых фактаў, якія ўплываюць на стан навакольнага свету. Напрыклад, у славянскай міфалогіі Пярун — бог-грамавержац, валадар маланак. Людзі не ведалі, адкуль бярэцца маланка, і знайшлі тлумачэнне гэтаму так, як змаглі. Але нават сёння, калі мы можам разумець шмат што, многія з нас вераць у шчаслівыя прадметы і надаюць чалавечыя ўласцівасці, напрыклад, плюшавым медзвездзяням. Нам проста неабходна бачыць сэнс ва ўсім, ведаць, што ўсё невыпадкова, што плюшавае медзвездзяня таксама любіць засынаць разам з намі ў адным ложку.

Калі адбываецца нешта агіднае і жахлівае, крычаць: «Як?! Чаму?!». Разважаюць пра справядлівасць і несправядлівасць. Жадаюць зразумець, навошта ім робяць дрэнна, шукаюць ўзаемасувязі паміж усім і ўся. А вы ж задумайцеся: нават тое, што мы шукаем прычыны — толькі нейкая рэакцыя ў нашым мозгу. Мы праграмаваны на тое, каб шукаць сувязі. Амерыканскі нейрафізіёлаг Уільям Кэлвін меркаваў, што ў кожным чалавеку з самага нараджэння на генетычным узроўні працуе прынцып: «Шукай структуру ў хаосе». Памятаю, як чытала некалькі артыкулаў пра эксперыменты эдзінбургскіх лінгвістаў пад кіраўніцтвам Саймана Кірбі. Яны паказвалі паддоследным розныя каракулі, нічым адно з адным не звязаныя, і прадстаўлялі гэта як іншапланетную мову. У выніку большая частка даследчыкаў знайшла сувязь паміж хаатычнымі знакамі і прадставіла сваю мадэль іншапланетнай мовы. Менавіта таму маленькія дзеці, слухаючы мову дарослых, хутка пачынаюць размаўляць і самі: іх мозг лагічна будзе словы і сказы, і не трэба тлумачыць усё ў падрабязнасцях. Усё, што ёсць ў чалавека, неабходна яму для зручнай сувязі з сусветам, — гэта нам вядома з усіх навук, звязаных з вывучэннем чалавека.

Гэта і робіць нас асаблівымі. Так з’явілася культура, вера, літаратура. Тое, што, калі паразважаць, акружае нас кожны дзень, здзіўляе і прыносіць задавальненне. Тое, што падштурхнула нас да вывучэння свету і працы над ім.

У мяне з’явілася пытанне: калі ўсё такое лагічнае і функцыянуе, як цэльны механізм, то павінны ж людзі для чагосьці існаваць? Ці не? Можа, не проста так мы, такія цікавыя, патрэбны. А можа, мы злеплены з касмічнага пылу, які калісьці дзесьці выпадкова сабраўся ў адным месцы на наша шчасце. Мы далей будзем жыць дзеля гэтай неадназначнасці і складаць песні, апяваючы навакольны свет, праклінаючы хваробы, усхваляючы свежае паветра як сімвал быцця. Мабыць, мы наіўныя чалавечкі, часткі эксперымента, і над намі стаіць іншы від, які таксама мысліць, але ў межах свайго свету. У дзяцінстве я часта ўяўляла сабе Зямлю ў велізарнай скрынцы, за якой бачыла волата ў шэрым пакоі, — такім быў Бог для маленькай дзяўчынкі. А можа, нас наогул немагчыма як-небудзь ацаніць, а сусвет — толькі ціхая пустэча? Ён частка прыроды ці нешта большае? І я таксама, спрабуючы штосьці апісаць, задаю

сабе спрадвечныя пытанні. Але адно мне вядома дакладна: як бы ні было на самай справе, трэба жыць, цікавячыся адно адным, і працягваць шукаць, калі нам так гэтага хочацца.

Подпіс рэдактара

Дзэрбічава Марыя,
11 клас, школа № 207, Мінск

Рэпартаж з народнай казкі

Апошнім часам людзі ўсё часцей звяртаюцца да мінулага. З большай цікавасцю вывучаюць гісторыю сваёй краіны. Вяртаюцца да каранёў. А што, як не фальклор, лепш адлюструе характар, звычаі і побыт народа? Усе яны дакладна адбіваюцца ў народных казках, легендах, паданнях, жартаўлівых хуткамоўках і лічылках. А адным з месцаў, дзе можна пачуць, узгадаць і пабачыць народную прозу, стаў цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Ветразь», дзе ўпершыню прайшоў конкурс апавядальнікаў народнай прозы.

Удзел у ім маглі ўзяць усе, пачынаючы з першага класа. Па шасці ўзроставых груп, малодшая з якіх уключала вучняў 1—4 класаў, а старэйшая — удзельнікаў да 31 года. Але і абмежаванне па ўзросце не стала мяжой для сапраўдных аматараў народнага слова. Сэрцы глядачоў заваяваў хопчык Андрэйка, які яшчэ не ходзіць у школу, але менавіта ён з найбольшым імпэтам удзельнічаў у паза-конкурсных мерапрыемствах.

У зале панавала насамрэч народная атмасфера. Арнамент увесь час трапляў на вочы: на сценах, пад столлю, на сцэне, на сталах. Да куліс былі прыладжаны сапраўдныя рушнікі, а вядучыя апрануты ў лепшых народных традыцыях. Амаль кожны ўдзельнік дадаваў да гэтага нешта сваё: вышыванкі, строі, капелюшы, музычныя інструменты.

Гучалі самыя розныя казкі, легенды і паданні, як вядомыя («Лёгкі хлеб» ці «Музыка»), так і больш рэдкія. Сустрэкаліся і вельмі смешныя побытавыя казкі, і таямнічыя аповеды пра Нясвіж і прывід Гальшан. Казкі розных гарадоў і вёсак, розных часоў і рознай маралі. Слухаць іх было па-сапраўднаму прыемна і цікава.

Але на выступах беларускасць удзельнікаў не скончылася. На змену народнай прозе да глядачоў прыйшоў спадар Лявон і яго дзяўчына Кацярына, да якіх ніхто з прысутных не застаўся абыякавым. Усе з ахвотай удзельнічалі ў зладжаных імі падзеях, разам танцавалі беларускую польку, спявалі «Купалінку» і гулялі ў народныя забаўкі. Захапленне народнай культурай і мовай нібыта лунала ў паветры.

Па выніках конкурсу ўсе ўдзельнікі атрымалі салодкія падарункі і дыпламы. А лепшыя з лепшых былі ўзнагароджаны яшчэ і сапраўднымі медалямі. Свой унёсак зрабіў і часопіс «Бярозка»: тыя, хто заняў 1, 2, 3-е месцы атрымалі фірмовыя падарункі.

У гэтым годзе конкурс праводзіўся толькі ў Кастрычніцкім раёне. Але арганізатары спадзяюцца, што ў 2018 годзе прыдуць на гарадскі маштаб. І мы спадзяёмся разам з імі.

Подпіс рэдактара

Кацярына Тарасва,
10 клас, школа № 157, Мінск

Смачнае лета

1

Лета — гэта марозіва,
якое заўжды растае
і павольна,
і хутка...
У ім — мармеладкі-кветкі
і буякі-азёры,
і шакаладная зямля,
і зорныя арэхі...
І яны найсмачнейшыя ўлетку,
калі ёсць вакацыі,
што растуць
і павольна,
і хутка...
Таму ўсё вакол
і сумна,
і прыгожа.
І я ўсцешаная,
што паспела нарадзіцца,
пакуль не растала марозіва.

2

Цудоўныя цымбалы,
як кветка,
што жыве музыкай.
Дзынь-дзынь,
дзынь-дзынь —
лётае чмелянё,
бярэ музычны нектар.
Соль-соль,
соль-соль —
нябёсы захінуліся
ў струнную душу.
Дзень-дзень,
дзень-дзень —
дакранаюся
да нотак-зорак.
А ночы няма...

Альжбета Малішэўская-Спрынчан,
3 «А» клас, гімназія № 23, Мінск

Трыялет

Радзіма мая, Беларусь!
Любіць цябе шчыра клянуся!
Не здраджу я, не адварнуся,
Радзіма мая, Беларусь!
Тваёй прыгажосцю дзіўлюся,
Чароўная Белая Русь.
Радзіма мая, Беларусь!
Любіць цябе шчыра клянуся!

Вікторыя Валяватая,
8 клас, Заслаўская гімназія, клуб «Ізяслаўцы»

Села сонейка ў пясочак

За пагоркам, дзе лясочак,
Села сонейка ў пясочак.
Села і адпачывае,
Ды пра заўтра разважае:
«Заўтра ўстану роўна ў пяць,
Трэба толькі не праспаць.
Буду пеўніка прасіць
Мяне зранку разбудзіць!»

Іван Якімовіч,
6 клас, Заслаўская гімназія, клуб «Ізяслаўцы»

На ўроку

Мы штодзень сядзім за партай,
Вучым правілы мы ўпарта.
Дзе пісаць нам «а», дзе «я»,
Не запомнім мы ніяк!
Ручкі мы бяром, алоўкі,
Хутка пішам пад дыктоўку
І прыстаўкі пазначаем...
Як не ведаем — спытаем.
Каб не проста так пісаць —
Дзесяць балаў атрымаць!

Елізавета Скальская,
6 клас, Заслаўская гімназія, клуб «Ізяслаўцы»

Мы ўсе імкнёмся да характва...

У кожнага з нас — свае адносіны з жыццём, свае мары і перакананні. І самае галоўнае, што ў кожнага свая *Планіда*. Мы імкнёмся спазнаць таямнічае вакол нас, разгадаць сябе і Сусвет. Нашу ўвагу прыцягваюць дзіўныя рэчы, пры дапамозе якіх нараджаюцца нашы жыццёвыя сюжэты.

У сучасным мітуслівым свеце навацый і тэхнікі прыгажосць звязана з асабістай эстэтыкай успрыняцця навакольнай рэчаіснасці. Даследаванне ўнутраных рухаў душы і прыроды, гісторый і здарэнняў на Зямлі тым альбо іншым чынам спалучаецца з прыгожым. Так са мною назаўсёды засталіся добрыя, шчырыя, светлыя ўспаміны пра дзяцінства, якія ўвесь час выклікаюць у мяне пачуццё цеплыні і павагі да тых момантаў, што былі самымі непаўторнымі, а значыць — самымі прыгожымі. І гэта праўда, бо што можа быць лепей за гульні ўсім дваром, за шашлыкi з вішань, за вечную аскаму ад няспелых яблыкаў, за мокрую вопратку ад снегу? І самае галоўнае — за ўсмешку ў вачах? І на душы ад такіх успамінаў становіцца светла і радасна.

Але жыццё не спыняе сваю плынь. Вучоба, спорт, літаратура — гэта тыя правы жыцця, якія для мяне складаюць вечнасць. Асабісты інтэлектуальны пошук адказаў на вечныя пытанні адбываецца заўсёды адначасова з азнаямленнем і вывучэннем шэрагу тэкстаў у падручніках, розных матэрыялаў і твораў у бібліятэках. І такія моманты дапамагаюць жыць, існаваць, да нечага імкнуцца. Гэта і ёсць частка характва ў маім жыцці.

Найбольшае задавальненне мне прыносіць спорт. Імгненні, рух, прага перамогі... У хвіліны ўздымаў і падзенняў здаецца, што свет застыў у нерухомасці. Чым больш жывеш на свеце, тым яснай бачыш, разумееш: шмат што ў нашым жыцці вызначаюць непрадбачаныя акалічнасці, спрыяльны ці неспрыяльны збег абставін. Але заўсёды побач шчырасць, сяброўская даверлівасць, чалавечая прыязнасць і шчодрасць на пахвалу настаўнікаў і трэнераў. А літаратура як частка духоўнага мастацтва развівае, пашырае круггляд, робіць унутраны свет больш прыгожым.

Ад кожнага сузірання плыні ракі нараджаецца пачуццё ўнутранага заспакаення душы. Такія хвіліны суправаджаюцца прыемнай асалодай, быццам у гэтым і ёсць сэнс быцця.

А можа, сэнс жыцця чалавека — у любові? Пачуццё любові — гэта захапленне, натхненне як адметная форма характва ва ўсіх яго аспектах.

Бясспрэчна, у кожнага з нас свая творчая праграма існавання, у кожнага свой лёс і свае жыццёвыя прыярытэты, але ўсе мы імкнёмся да характва, шукаем яго ў неўтаймаваным свеце чалавечых адносін.

І ў кожнага яно адметнае...

Мне сняцца сны аб Беларусі...

Радзіма сноў,
Яна на той зямлі,
Дзе снегам стала першая залева,
Дзе радаводнае шумецьме дрэва,
Пакуль раса світае на галлі.

Р. Барадулін

Такія паэтычныя радкі ў сваім вершалісце пакінуў нашчадкам Рыгор Барадулін, якога зусім нядаўна — 2 сакавіка — успамінаў беларускі народ. Краіна паэта ўвабрала ў сябе жывую беларускую стыхію: краявіды, рэчкі і лугі, босыя ногі, расу на траве і мары сапраўднага беларуса. Бясспрэчна, патрыётамі роднай зямлі яшчэ былі як паэты-эмігранты (Наталля Арсеннева, Масей Сяднёў і Алесь Салавей), так і тыя, хто трапіў пад навалу рэпрэсій (Уладзімір Дубоўка, Сяргей Грахоўскі, Ларыса Геніюш). Яны любілі Радзіму, добра ведалі і паважалі яе гісторыю і традыцыі, але іх сэрца заўсёды было працята шчымлівым болем. Жыццё прымусіла доўгі час знаходзіцца на чужбіне і Янку Купалу, і Уладзіміра Караткевіча. Удалечыні ад бацькоўскай хаты ствараліся творы, а ўначы прыходзілі ў снах як сучашэнне і надзея мілыя вобразы роднага краю:

За любоў да Цябе я пакутаваць мушу,
а ў разлуцы з Табой — існаваць, а не жыць...

Так выказаў сваю тугу па Беларусі Алесь Салавей.

Міжвольна задаю сам сабе пытанне: «Ці адчуваў я калі-небудзь сум па Радзіме?» Я лічу сябе сапраўдным беларусам, паважаю зямлю, дзе нарадзіўся і дзе жывуць мае бацькі і родзічы, дзе, як казалі старажытныя рымляне, знаходзяцца храмы багоў і магілы продкаў. Мы з бацькамі ў вольны час любім вандраваць. Мне падабаецца неабсяжны прастор Чорнага мора, водар духмяных стэпавых траў, ханскі палац Бахчысарая, старажытныя камяні Херсанеса, урачыстасць Санкт-Пецярбурга, утульная правінцыйнасць Гарадца, купецкія сядзібы Ніжняга Ноўгарада, старажытны Крэمل на беразе Волгі, веліч Карпат, чароўныя вуліцы Львова... Шмат цікавых і непаўторных мясцін на зямлі! Аднак, як кажуць, экзотыка не дзеля экзотыкі, а каб зразумець, што вечнай і роднай можа быць толькі Бацькаўшчына.

У Бібліі ёсць такія словы: «*Пакаленне сыходзіць, і пакаленне прыходзіць, а зямля векавечна стаіць. Узыходзіць сонца, і заходзіць сонца, і спяшаецца да месца свайго, дзе яно ўстае ... Усе рэкі цякуць у мора, але мора не перапаўняецца: да таго месца, адкуль рэкі цякуць, яны вяртаюцца, каб далей пацячы ...*». І гэта праўда: дзе б я ні быў, заўсёды хочацца вярнуцца дадому, у Беларусь, каб жыць і хадзіць па роднай зямлі. Такія думкі натхняюць мяне на стварэнне ўласных паэтычных радкоў:

Беларусь мая сінявокая,
Я твой верны сын назаўжды.
Ты прыгожая самая-самая.
Пранясу я любоў праз гады.

Я люблю як ціхую плынь Сажа, шум ветру ў кронах дрэў, пах зямлі, гукі гомельскага парку, малюнкi восені і зімы, так і старажытныя замкі Гродна, Ліды, Міра і Нясвіжа, іх знешнюю прыгажосць і ўнутраную ўтульнасць.

Беларусь — мужная краіна. Неаднойчы мае продкі ўставалі на абарону сваёй Радзімы. Памятае наша сінявокая баі і пажары, крыжацкія мячы і шалёную конніцу крымчакоў. Але самы жорсткі вораг прыйшоў з-за Нёмана ў чэрвені сорак першага года. Абодва мае прадзеды, мая прабабуля і сотні іншых юнакоў і дзяўчат ад школьнай лавы сыходзілі на фронт, бо нельга было пакарыцца, аддаць не навіснікам нашу зямлю. І мы перамаглі... «Аб тым нельга забыць!» — грымязь званы Хатыні, «Памятайце...» — шэпчуць душы анёлаў Чырвонага берага і Азарыч, «Майце волю!» — заклікае Няскораны чалавек. Ушанавана памяць беларускіх герояў і ў новым будынку музея Вялікай Айчыннай вайны, што знаходзіцца ў Мінску.

Я лічу, што гісторыя вучыць нас, як жыць сёння і заўтра, паколькі мы — часцінка таго крыўскага народа, які можна змагаўся з крыжакамі ў бітве пад Грунвальдам, мы — сыны таго народа, які не аддаў і абараніў беларускія землі ад Залатой Арды, мы — нашчадкі тых герояў, якія перамаглі нямецкіх захопнікаў.

Шмат выпрабаванняў лёсу перажыла наша краіна. Чорным болем у сэрцы кожнага беларуса адгукнулася аварыя на Чарнобыльскай атамнай станцыі ў красавіку 1986 года. Але і тады многія мае землякі, ахвяруючы ўласным жыццём, ратавалі беларускі народ ад нябачнага забойцы.

Мужныя беларусы, адданыя сыны сваёй зямлі стварылі маю шчаслівую будучыню. Дзе б я ні апынуўся падчас пошуку сябе і сваёй дарогі, куды б не занесла мяне жыццё, я з гонарам буду казаць, адкуль я родам і што я — беларус. А ўначы мне таксама будуць сніцца сны аб Беларусі.

Пачаўшы гэты нарыс словамі Рыгора Барадуліна, я і закончыць хачу радкамі яго цудоўнага верша:

Быць Беларусам —
Гэта значыць,
За родны край згараць на дым,
Па-беларуску чуць і бачыць
На гэтым свеце і на тым.

Як у людзей казкі з'явіліся

Аднойчы Ліс нёс у зубах курку. Ды не простую курку, а казачную. Выпадкова драпнуў ён моцна кіпцюрамі па курцы. І з яе спакваля выцерушыліся ўсе казкі, якія былі ўнутры. Але Ліс гэтага не заўважыў. Прышоў ён дахаты, да сваёй радзіны, ды і кажа:

- Прынёс я казачную курку, цяпер маем цікавыя казкі.
- Добра, — усміхнулася Ліса. — А дзе ж яны?
- Дык унутры, — патлумачыў Ліс, — трэба толькі раскроіць. Выцягнуў курку са сваёй торбы, а тая ўжо раскrojеная.
- А што ж гэта такое здарылася? — здзівіліся лісяняткі.

Ліс не ведаў, што сказаць. Мясца там не было, але ён вырашыў пашукаць казкі, якія засталіся ў пёрках. Шукаў-шукаў, але не знайшоў ніводнай. Надумаў Ліс пайсці і даведацца, хто ж пакроіў ягоную курку. Пабег ён на тую дарогу, якой ішоў дахаты. Сустрэў разумнага Вожыка.

- Прывітанне, Вожык! — сказаў Ліс.
- Прывітанне, Ліс! — адказаў Вожык.
- Вожык, ці не бачыў ты на гэтай дарозе казак?
- Бачыў я адну, выглядае, як кот з лісой.
- А куды яна пайшла, ты не бачыў?
- Бачыў, скіравала яна ў вёску, дзе жывуць людзі. У першую хату ад нашага лесу.

- Дзякуй табе, Вожык!
- Ды няма за што.
- Яны развіталіся, і Ліс рушыў у дарогу па казкі. Сустрэў ён Вавёрку.
- Сяброўка Вавёрка, ці не бачыла ты на гэтай дарозе казак?
- Бачыла адну, выглядае яна, як дзяўчынка ў лесе і сабачка з ёю.
- А куды яна пайшла, ты не бачыла?
- Бачыла, пайшла яна ў другую хату ад нашага лесу.

— Дзякуй, Вавёрка!

— Няма за што.

Яны развіталіся, і Ліс зноў пасунуўся ў дарогу па казкі.

Вёска была ўжо зусім блізка. Заставалася нейкіх сто метраў. І тут ён сустрэў Ваўка.

— Здароў, Воўча! Ці не бачыў ты казак на гэтай дарозе?

— Бачыў я адну. Выглядае яна, як курачка і індык з гусаком.

— А куды яна пайшла, ты не бачыў?

— Бачыў, пайшла яна ў трэцюю хату ад нашага лесу.

— Дзякуй табе, Воўча!

— Няма за што!

Яны развіталіся, і Ліс зноў рушыў у дарогу па казкі.

Вось ужо апошняе дрэва ззаду засталася, глядзіць Ліс: стаіць першая хата. Завітаў ён у яе і пытаецца ў чалавека:

— Ці ёсць у цябе казка?

— Якая казка?

— Пра лісу і ката.

— А во зараз пагляджу.

(А дагэтуль людзі не пісалі казкі, а толькі вершы. І калі чалавек пабачыў казку, ён ужо не захацеў яе аддаваць.)

Вырашыў ён схітраваць, сказаў:

— Казка пабегла далёка-далёка, плёхнулася ў раку ды і паплыла невядома куды.

— Гэх, шкада, пайду шукаць другую казку. Бывай, чалавек!

Зазірнуў Ліс у другую хату:

— Добры дзень, чалавеча! Ці маеш казку?

— Якую казку?

— Пра дзяўчынку ў лесе і сабачку.

Пастанавіў і гэты чалавек не аддаваць казку, бо дужа ён яе ўпадабаў:

— Пабегла казка далёка-далёка ў цёмны гушчар і недзе там заблукала.

— Гэх, шкада, пайду шукаць трэцюю казку. Бывай, чалавеча!

Завітаў Ліс у трэцюю хату:

— Чалом табе, чалавеча! Ці ёсць у цябе казка?

— Якая казка?

— Пра курачку і гусака з індыком.

Узгадаў чалавек, як яму добра стала жыць з казкай, і вырашыў таксама не аддаваць яе:

— Казка залезла на найвышэйшы дах у нашай вёсцы, звалілася ды разбілася.

Раззлаваўся тады Ліс ды кажа:

— Як не дапамаглі мне захаваць казкі, дык цяпер я буду есці вашых свойскіх птушак. Ніколі вам гэтага не дарую! — І штомоцы ляснуў дзвярыма.

З таго часу лісы і ядуць курак, бо вельмі крыўдуюць на людзей. А людзі казкі і пра лісаў сталі пісаць і зрабілі іх у казках вельмі хітрымі.

Дзве «прыгажуні»

Жыла ў адной сажалцы Жаба. А на беразе, пад яловым карчом, Рапуха жыла. І кожная з іх сябе вялікай прыгажуняй лічыла. Вось толькі ніяк дамовіцца не маглі: хто з іх прыгажэйшая.

Неяк вылезла Жаба на купіну, сядзіць, у ваду пазірае, сабой любуецца і кажа Рапусе:

— Бачыш, сястрыца, якая я прыгожая!

— А я? — пакрыўджана пытаецца Рапуха.

— Ты таксама нічога! — заспакойвае яе Жаба. — Вось толькі ногі ў цябе крыху караткаватыя і скура занадта шурпатая! А так бы зусім да мяне падобная была!

— Нічога ты ў прыгажосці не разумееш! — не згаджаецца Рапуха. — Гэта ў цябе ногі занадта доўгія і скура занадта гладкая! Калі б не гэта, ты б таксама была такая прыгожая, як я!

А на галінцы Сарока сядзела. Слухала яна, слухала, а потым як засмяецца!

— Гэй, вы, прыгажуні! — засакатала яна. — Вунь Бусел сюды ляціць, ён вялікі спец па прыгажосці!

Пачула гэта Жаба, адразу ж у ваду скокнула. А Рапуха пад корч забілася. Бо прыгожай быць добра, а жывой застацца — яшчэ лепш.

Эма Трацэўская,
7 клас, гімназія, Светлагорск

Заяўка на Парнас

Незвычайнае падарожжа

У той дзень я праспаў у школу. Дакладней, амаль праспаў, і добра яшчэ, што Сашка зайшоў за мной раней, чым звычайна. Але на тое ён і сябар, каб выручаць...

Так што мы паспелі ўбегчы ў клас, крыху апярэдзіўшы Ганну Міхайлаўну.

Першым быў урок матэматыкі, і мы рашалі самастойную. Але пэўна з-за таго, што я не выпайся, усё расплывалася перад вачыма, а сэнс задачак і ўраўненняў ніяк не жадаў даходзіць да маёй свядомасці.

І я ўжо амаль змірыўся з двойкай (а можа, і адзінкай), як нечакана празвінеў званок, хоць да канца ўрока заставалася яшчэ дваццаць хвілін. Ды і сам званок гэты быў нейкім незвычайны, занадта доўгі... і я зразумеў, што гэта чарговая вучэбная проціпажарная трывога. Так што мая двойка крыху адкладвалася.

Мы сталі выбягаць з класа, і настаўнік вывеў нас у гардэроб, дзе ўжо ўтварыўся цэлы натоўп. Гэта было не падобна на вучэбную трывогу, у час якой апраца не было часу, а тут яшчэ дырэктар гучна аб'явіў:

— Дзеці, прашу ўвагі! Урокі на сёння адмяняюцца! Апрацайся і хуценька выходзьце на вуліцу!

— Глядзі, глядзі! — зашаптаў Сашка. — Ды не сюды, у акно глядзі!

Я паглядзеў у акно і ўбачыў, што да школы пад'язджаюць аж тры пажарныя машыны. А за імі яшчэ дзве міліцэйскія!

— Пэўна, нейкі ідыёт школу «замініраваў»? — выказаў здагадку Сашка.

— Спадзяюся, гэты ідыёт — не ты? — спытаўся я, бо ад Сашкі ўсяго можна было чакаць.

Але ён толькі пакрыўджана і з нейкім нават дакорам зірнуў на мяне.

— Дзеці! — зноўку звярнуўся да вучняў дырэктар. — Можаце ісці дадому. Урокаў сёння больш не будзе!

— А заўтра? — выкрыкнуў хтосьці.

— І заўтра не будзе! — крыху памаўчаўшы, аб'явіў дырэктар. — Можна сказаць, што ў вас пазапланавыя канікулы. Да наступнага панядзелка ў школе аб'яўляецца каранцін!

«Тады гэта не «мініраванне», — міжволі падумалася мне. — Няўжо яны ўвесь тыдзень неіснуючую міну шукаць будучь? І прычым тут каранцін нейкі? Інфекцыю ў школе знайшлі, ці што?»

— Слухай! — усклікнуў Сашка, ляпаючы сябе па кішэнях. — Я мабільнік у парце забыўся! Трэба вярнуцца!

— Нельга! — сказаў я. — Ты чуў, што дырэктар пра каранцін сказаў?

— А ты чуў, што я мабільнік забыўся?! — павярнуўся да мяне Сашка. — Мне што, зараз без мабільніка тыдзень жыць?!

І мы непрыкметна пабеглі зноўку на другі паверх. А там...

У калідоры на падлозе стаяла нейкая бліскучая скрыня, вельмі падобная на гульнявы аўтамат.

— Ну вось! — сказаў Сашка з палёгкай. — А ты думаў, тут штосьці небяспечнае! А нам проста гульнявы аўтамат устанаўліваюць!

— Навошта? — спытаўся я. — І чаму з-за гэтага ўсіх нас са школы выперлі? Сашка задумаўся на імгненне.

— А каб сюрпрыз зрабіць! — знайшоўся ён.

Мы падышлі да скрыні бліжэй. На яркай пластыкавай паверхні красаваўся надпіс: «Кампанія TimeTravel». Ніжэй быў экран, на якім высвечваліся лічбы: 2517. Побач з ім — кнопка з надпісам «Запуск».

— Пагуляем? — усклікнуў Сашка, падносячы палец да кнопкі.

«Асцярожна!» — хацеў крыкнуць я, але не паспеў.

У галаве закруцілася, у вачах пацямнела... нейкая стракатая варонка пацягнула мяне кудысьці ў бездань. Здаецца, я страціў прытомнасць, але ненадоўга.

— Уставай! — пачуўся над самым маім вухам устрывожаны голас Сашкі. — Ды ўставай жа ты!

Расплюшчыўшы вочы, я ўскочыў з падлогі і азірнуўся.

— Дзе гэта мы? — спытаўся я ў Сашкі. — Ты хоць штосьці разумееш?

— Не больш за цябе! — адклікнуўся той.

Вакол нас быў нейкі будынак, але зусім не наша школа. Празрыстая падлога, ды і сцены нейкія амаль празрыстыя...

— Ну, і дзе я тут свой мабільнік шукаць буду? — уздыхнуў Сашка, калі мы пайшлі па паўкругламу калідору.

На першых дзвярах злева вісела таблічка з надпісам: «Лабараторыя вывучэння будучага», а з-за дзвярэй чуўся нейкі дзіўны, амаль металчны голас: «У 2529 годзе сігнал дойдзе да планеты АХ-1237, дадзеныя дакладныя. Мы зможам заключыць межгалактычны саюз. У 2632 годзе будзе адкрыты...»

На дыбачках мы наблізіліся да наступнага кабінета з надпісам «Вывучэнне мінулага». Спыніліся, прыслухаліся...

«Дзякуючы лазернай сістэме SL-001 у 2155 годзе людзі навучыліся перахопіць у космасе буйныя метэарыты, што з'яўляліся для Зямлі небяспечнымі, — чулася з-за дзвярэй, — а ўжо ў 2158 годзе планета стала поўнасю абароненай ад іх за кошт лазернай сістэмы SL-017».

Я яшчэ так нічога не ўцяміў, а Сашка раптам усклікнуў:

— Дык гэта ж мы з табой у будучыню трапілі! Супер!

— І што нам зараз рабіць? — разгублена прашапаў я.

— На вуліцу трэба выбірацца — прапанаваў Сашка. — Вось толькі ў які бок ісці?

Гэта аказалася не такой і простай справай. Час, пэўна, мы блукалі па вялізных калідорах, але спытаць дарогу не было ў каго, бо нам сустракаліся толькі роботы, якія не жадалі з намі размаўляць. Але і затрымаць нас не спрабавалі, і гэта было ўжо добра...

І вось, у рэшце рэшт, мы змаглі пакінуць гэтую вялізную будыніну. А на вуліцы... там таксама было на што падзівіцца!

Паўпразрыстыя будыніны вакол, здавалася, даходзілі да самага неба. І ніводнай машыны, ніводнага чалавека... толькі ў небе лётаюць нейкія рознакаляровыя фургончыкі. І цішыня такая, што вушы ад яе закладвае...

— І як яны тут жывуць? — паціснуў плячыма Сашка. — Ні кветак, ні птушак, ні кіёскаў з марожаным! Ні гукаў, ні пахаў! Не, не жадаю я ў такой будучыні жыць! Дадому хачу!

— Вельмі правільнае рашэнне! — пачуўся раптам голас за нашымі спінамі і мы, разам азірнуўшыся, убачылі нарэшце чалавека. Адзенне на ім было нейкае дзіўнае, але гэта ўсё ж быў чалавек, а не робот, якія нам, прызнацца, ужо надаслухалі.

— Адбыўся збой праграмы, — сказаў чалавек, — і адзін наш прыбор для вывучэння мінулага выпадкова «вываліўся» ў ваш час. Мы ўжо ўсё выправілі, застаўся толькі вас назад вярнуць. Дарэчы, вазьміце вось гэта! Пакаштуйце!

І чалавек працягнуў нам чатыры рознакаляровыя цыліндрыкі.

— Што гэта? — недаверліва прагаварыў Сашка, гледзячы на цыліндрыкі. — Ежа?

— Ну, так! — усміхнуўся чалавек. — Частуйцеся, не бойцеся! Гэта смачна!

— Не, — сказаў Сашка, засоўваючы цыліндрыкі ў кішэню. — Мы лепш потым...

— Ну, потым дык потым!

Чалавек навёў на нас невялікі прыбор, падобны на фотаапарат і націснуў нейкую кнопку.

Потым была яркая ўспышка, зноўку стракатая варонка зацягнула мяне ў сваю бездань, а потым...

— Гулечкін! Грыша Гулечкін! Ты мяне чуеш?

Я расплюшчыў вочы і азірнуўся.

Я ўбачыў класнае памяшканне: усе вучні сядзелі за партамі і штосьці пісалі, і толькі Сашка, што сядзеў побач, разгублена азіраўся па баках.

— Гулечкін! — паўтарыла строга Ганна Міхайлаўна. — Хутка здаваць самастойную, а ты заснуў, ці што?

Усё яшчэ нічога не разумеючы, я паглядзеў на Сашку. Ён таксама пазіраў на мяне са здзіўленнем.

— Прыснілася нам усё гэта хіба? — шэптам спытаўся я ў сябра. — Пэўна ж, прыснілася! Вось толькі чаму абодвум адразу?

Нічога на гэта не адказваючы, Сашка павольна выцягнуў з кішэні чатыры рознакаляровыя цыліндрыкі і працягнуў іх мне.

Захар Хобец,
7 «Б» клас, СШ № 12, Гродна

Мікола Шабовіч

Край рабін, край азёр, край буслоў, я і ў будні, і ў святы з табою!

* * *

Вясна прыходзіць нетаропка —
І лёгка дыхаюць барозны.
З былых зямлянак і акупаў
Да сонца цягнуцца бярозы.

Нібы сцягі, нібы іконы.
На іх маліцца і маліцца
За тых, каго няма сягоння,
Хто быў да скону з той зямліцай...

Хоць не спыняецца ўзбраенне
І дзесьці чуюцца пагрозы,
Але з акупаў, на здзіўленне,
Да сонца цягнуцца бярозы.

Як пазнаць дрэвы?

Па чым пазнаюць чалавека? —
Па вопратцы і па мове.
А як жа адрозніць дрэвы,
Калі ўсе яны, модзе наперакор,
Апранулі зялёныя сукенкі? —
Толькі па мове.

Можа, таму я і б'юся
Вось ужо колькі год,
Каб вывучыць мову дрэў.

* * *

Я нічога не маю да рускага
І з палякам гатовы дружыць,
Толькі хочацца ўсё ж беларускага,
Без чаго мне ні дня не пражыць.
Беларускага хлеба духмянага,
Беларускіх матуліных слоў,
Шуму-пошуму сонаў ля Нарачы
І адданых Радзіме буслоў.
І не бачу я ў гэтым крамольнага,
Каб прызнацца сабе і другім,
Што нічога не зможам, бязмоўныя,
Мы пакінуць нашчадкам сваім.
Што прададзена, што распаветрана,
А каменне ж камусьці збіраць...
Мы сягоння павінны праветрыцца,
Каб нам доўга шчэ жыць — не ўміраць...
Я нічога не маю да рускага
І з палякам гатовы дружыць,
Толькі хочацца ўсё ж беларускага,
Без чаго мне ні дня не пражыць.

* * *

Надзей спакулівых маршрут
Сыноў пакліча ў падарожжа.
І засумуе родны кут,
Ды затрымаць сыноў не зможа.
А будзе доўга з-пад рукі
Глядзець у ранак зіхатлівы:
Хай маладыя жаўрукі
Свае на моц спрабуюць крылы...
На лузе краскі расцвілі,
І расцвіла ў балоце лотаць,
Ды, адарваным ад зямлі,
Сынам па свеце доўга лётаць,

Пакуль не ўчуюць вёскі кліч,
Апошняй хаты кліч апошні,
І цяжка будзе не ўзваліць
На плечы боль злінялай пожны.

І папывуць мацерыкі
Ў вачах слязінай векапомнай,
І здасца: мацеркі з рукі
Зноў птушанят зімою кормяць.

Яны злятаюцца на гук
І гэтак лашчацца нясмела...
Сыны, адбіўшыся ад рук,
Вярнуцца позна вы сумелі.

Пасохлі вербы ля ракі,
І хата выстылая стыне...
А птушкі кормяцца з рукі
Апошняй, можа, гаспадыні.

* * *

Хоць не бачыў чужых я краін,
Мне і сёння па-школьнаму дзіўна,
Што свой край нарачанскіх рабін
Я малой называю радзімай.

А прыгледзецца лепей калі,
Тут усё мне вялікае змалку:
І ў блакіце вясны жураўлі,
І буслы, і на ліпе буслянка.

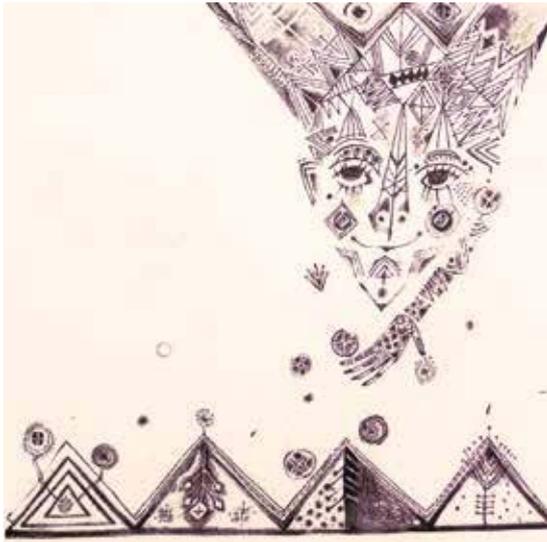
Тая вулка, што звала здалёк
Да сябе на вяселлі і святы,
І стракаты, як сон, матылёк,
І сябры, і бацькоўская хата.

І павага чыясь, і любоў,
І пачуцці, і радасць, і мроі...
Край рабін, край азёр, край буслоў,
Я і ў будні, і ў святы з табою!

* * *

Так блізка мы праходзім ад бяды,
Не разумеем самі, што праходзім.
Як гэта цяжка — толькі быць прахожым —
Магчыма, мы спазнаем праз гады.

Як часта адгукаемся не ў час,
Калі ўжо нехта з крыку аж ахрыпне,
І бегаем пасля, як брамка рыпне,
Як іншы хтось адклікнецца за нас.

Як часта забываем на сяброў,
Праведаць іх марудзім без прычыны,
І ўспомнім мы, калі ўжо за спачын іх
Два словы скажа «нехта з жыхароў»...

Але бяжыць, бяжыць за годам год,
Жыццё наноў пачаць нам
немагчыма...

А што, калі, не знаючы таго,
Бяду мы самі носім за плячыма?..

* * *

З адзінай думкі чырванець —
З табою поглядам сустрэцца.
Пакуль каханню не змялець,
Датуль жаданню поўніць сэрца.
Бы не заўважыш — прамільгнеш,
Сваёй усмешкі не схаваш.
«Ну, як ты без мяне жывеш?» —
Я не спытаю. Не спытаеш
Мяне ніколі ты сама.
Ты недаткнёнка, ты багіня.
Мне без цябе ўвесь год зіма —
Ты без мяне цвіцеш вяргіняй.
Ці мне пялёсткі абрываць?
Мне б толькі знаць, што ўсё
цвіцеш ты,
Пагляды ловіш з-пад брыва
І дорыш некаму ўсмешку.

* * *

Табе нялёгка будзе забываць
Наш першы дзень, таемны і спакусны,
Калі душы хацелася спяваць
І вусны дакраналіся да вуснаў.

І рукі дакраналіся да рук
Пад ціхую мелодыю пяшчоты,
А нашых сэрцаў трапятлівы стук
Нібы збаўляў ад горкае самоты.

Мы танцавалі. Музыка начы
Нас атуляла святасцю сваёю.
Ты засынала на маім плячы —
І мы плылі над грэшнаю Зямлёю:

Дзве родныя, дзве блізкія душы,
Дзве песні невядомага паэта...
І вусны дакраналіся ў цішы,
І дагарала неўпрыкметку лета...

* * *

Яшчэ агонь надзеі не патух,
Але на вуснах спее навальніца.
Дазволь на развітанне кожны рух
Уславіць твой і смехам прычасціцца.

І прычасціцца лёгкасцю рукі,
Што за сабой вядзе мяне імкліва
Між бліскавіц праз золь і скразнякі
Туды, дзе месяц свеціць мігатлівы.

Туды, дзе тчэцца новая зара,
Дзе так узнёсла палымнеюць зоркі...
Ты не спяшайся, жніўная пара,
Мне твой прыход
невывказальна-горкі...

Пакуль агонь надзеі не патух,
Агонь надзеі на тваё каханне,
Мне пажадай: «Да новых завірух!»,
Бо ў завірухі ёсць вясны дыханне.

Яна Хансалу

Віплі Дзіплі Шэрры Лефт

Дзіяна заўсёды лічыла сябе выхаванай і адукаванай дзяўчынкай. І не без падстаў. Яна ніколі не прагульвала ўрокі, спаць клалася не пазней за дзесяць гадзін і заўсёды была ветлівая з аднакласнікамі і пачцівая са старэйшымі. І наогул, Дзіяна лічылася самай прыстойнай і станоўчай дзяўчынкай ва ўсёй Ларанкарыі.

Маленькі гарадок Ларанкарыя знаходзіўся далёка ад вялізных мегаполісаў, і пра яго мала хто ведаў. Жыццё тут праходзіла спакойна і размерана, без узрушэнняў і асаблівых падзей. Людзі жылі ў згодзе: ні сварак, ні канфліктаў, ні нават высвятлення адносін. Абсалютны спакой і парадак.

Школ у Ларанкарыі было некалькі, але Дзіяна, вядома ж, вучылася ў самай прэстыжнай з іх. Пасля ўрокаў яна адразу ж спяшалася дамоў, нідзе не затрымліваючыся і не губляючы дарэмна час. Дома дзяўчынка найперш рабіла хатнія заданні, потым рыхтавала вячэру для сябе і бацькоў.

Справа ў тым, што і тата, і мама Дзіяны займалі важныя пасады ў гарадской мэрыі і заўсёды былі вельмі занятыя. І вельмі радаваліся таму, што іх дачка расце паслухмянай і адначасова такой самастойнай. І мара ў яе была адпаведная: заняць у будучым адну з адказных пасадаў і гэтак жа клапаціцца пра дабрабыт роднага горада, як зараз клапаціцца пра гэта яе бацькі.

Дзень, пра які і пойдзе гаворка, нічым не адрозніваўся ад усіх папярэдніх. Дзіяна выйшла са школы і накіравалася дахаты, ветліва ўсміхаючыся ўсім знаёмым і, як заўсёды, вітаючыся з імі. А яшчэ яна ў думках складала план заўтрашняга сачынення. Пры гэтым дзяўчынка старалася быць надзвычай уважлівай і асцярожнай, бо мама часта паўтарала ёй, што на вуліцы менавіта так трэба сябе паводзіць, каб не ўліпнуць у непрыемнасці.

Дзіяна часам задавала сабе пытанне: а што гэта значыць — «уліпнуць у непрыемнасці»? Гэты выраз здаваўся ёй смешным, але яна не мела вольнага часу, каб забіваць сабе галаву падобнай бязглуздзіцай.

І раптам увагу Дзіяны прыцягнула нейкая дзіўная лесвіца, якая пачыналася проста ад тратуара і вяла кудысьці наверх, прычым раніцай, калі яна ішла ў школу, яе тут яшчэ не было. А яшчэ больш дзіўным было тое, што, здаецца, ніхто з мінакоў акрамя Дзіяны лесвіцу на тратуары нават не заўважаў. Людзі проста абыходзілі яе і спяшаліся далей.

Заінтрыгаваная дзяўчынка, вядома ж, спынілася каля лесвіцы і пачала ўважліва разглядаць яе прыступкі, што быццам пераліваліся ўсімі колерамі вясёлкі.

Потым яна ўзняла галаву і паглядзела на неба, з самай раніцы зацягнутае шэрымі хмарамі, з якіх час ад часу нават пачынаў пырскаць дожджык. Прыступкі дзіўнай лесвіцы даходзілі да самых хмар і знікалі ў іх. І куды яны вялі далей — гэтага Дзіяна не ведала.

І тады дзяўчынка вырашыла, што нічога кепскага не адбудзецца, калі яна ўзнімецца па прыступках і проста даведаецца, куды ж яны вядуць. Вось толькі ці будзе гэта азначаць «уліпнуць у непрыемнасці»?

Бацькі пастаянна вучылі Дзіяну, што нельга размаўляць з незнаёмцамі, нельга пераходзіць вуліцу на чырвонае святло, нельга гуляць дапазна, але пра вясёлкавыя лесвіцы, якія вядуць у неба і знікаюць у хмарах, бацькі нічога не казалі. І таму яна ўпэўнена пачала ўзнімацца ўверх.

Праўда, калі Дзіяна ўзнялася ўжо даволі высока і зірнула ўніз, яна крышачку спалохалася. Нават не тое, каб спалохалася, проста ў яе нечакана закруцілася галава. Але Дзіяна вырашыла, што гэта дробязі і трэба ісці далей, вось толькі ўніз пазіраць пакуль не трэба.

Яна рушыла далей і адчула раптам, што калі глядзіш уперад, а не назад, то і пачуццё страху, і пачуццё стомы кудысьці знікае, а ва ўсім целе адчуваецца нейкая незвычайная лёгкасць.

Яне Хансалу ўсяго толькі 16 гадоў, і вучыцца яна зараз у 10 «А» класе ліцэя № 408, які знаходзіцца ў Санкт-Пецярбургу. Але літаратурнай творчасцю Яна пачала займацца яшчэ ў дзесяць гадоў і марыць у будучым стаць сапраўднай пісьменніцай.

Што ж, мяркуючы па якасці яе цяперашніх твораў, мары гэтай проста наканава на збыцця.

Больш за тое! Ва ўсіх падручніках і навуковых кнігах Дзіяна чытала, што, калі падняцца высока ў горы, то стане вельмі холадна, але зараз ёй было цёпла, і толькі свежы ветрык крыху ўскудлачваў яе густыя валасы.

Калі нарэшце пасля даволі працяглага пад'ёму Дзіяна пераадолела воблачны слой, яна апынулася ў самым канцы гэтай загадкавай лесвіцы. Лесвіца заканчвалася проста ў небе, а ад яе ішла фіялетавае сцяжынка, і сцяжынка гэтая вяла ў нейкі малочна-ружовы туман.

І тут пачуццё лёгкасці раптоўна пакінула дзяўчынку, і Дзіяна адчула сябе такой стомленай, што, здавалася, і кроку далей ступіць не зможа. Захацелася проста сесці на апошнюю прыступку і расплакацца, але яна пераадолела гэтую часовую слабасць і, заспяваўшы сваю любімую песню, рушыла па нябеснай сцяжынцы да малочна-ружовага туману ўдалечыні. І зноўку вярнулася лёгкасць і бадзёрасць, і так прыемна было ісці па сцяжынцы, вакол якой расло шмат самых разнастайных кветак. І ногі быццам самі неслі Дзіяну наперад, а кветкі вакол так прыемна пахлі і радалі вока.

Заглядзеўшыся на кветкі і поўнасьцю аддаўшыся сваім марам, яна не заўважыла дзяўчынку, якая стаяла на сцяжынцы, і яны сутыкнуліся.

— Прашу мне прабачыць! — вінавата прамовіла Дзіяна, а дзяўчынка ў адказ толькі весела рассмяялася.

— Чаму ты просіш прабачэння, калі ні ў чым не вінавата? — спыталася яна. — Ты марыла, а за мары ніколі не трэба прасіць прабачэння! Не разумею, навошта марнаваць прабачэнні дзеля пустых фармальнасцей?!

— Прабачце, а як вас завуць? — спыталася Дзіяна.

— І зноўку гэтыя пустыя і нікому не патрэбныя фармальнасці, такія, як зварот на «вы»! — усклікнула дзяўчынка. — Хіба я старэйшая за цябе, што ты да мяне на «вы» звяртаешся? А завуць мяне Віплі Дзіплі Шэрры Лефт! — дадала дзяўчынка і аддала жартаўлівы паклон.

Дзіяна са здзіўленнем адзначыла, што дзяўчынка гэтая зусім не падобная да звычайных дзяцей Ларанкарыі. У яе былі зялёныя валасы, якія тырчалі ва ўсе бакі, шчокі і кірпаты носік, густа ўсеяныя буйнымі вяснушкамі, ды і апранута дзяўчынка была неяк вельмі ўжо незвычайна. Белая кашулька з адным рукавом, ярка-сіні гальштук, што вельмі не пасаваў да клятчатага камбінезона і аранжавых кедаў. А вялікія акуляры з жоўтымі шкельцамі і наогул рабілі яе падобнай да празмерна вялікай экзатычнай страказы.

Але, як ні дзіўна, дзяўчынка Дзіяне спадабалася.

— Вельмі прыемна пазнаёміцца з табой, Віплі Дзіплі Шэрры Лефт! — сказала яна. — Мяне завуць Дзіяна! А чаму ў цябе такое незвычайнае імя? — не стрымаўшыся, запыталася яна, крыху памаўчаўшы.

— Можаш называць мяне проста Віплі! — сказала Віплі Дзіплі Шэрры Лефт. — А імя ў мяне такое таму, што гэта мне падабаецца! Віплі — таму што ўвесь час уліпаю ў нейкія непрыемнасці, Дзіплі — таму што рымфуецца з Віплі і можна насвітваць сваё імя, як песеньку.

— А Шэрры — што азначае? — спыталася Дзіяна.

Віплі на імгненне задумалася.

— Шэрры, калі прачытаць наадварот, будзе Ыррэш! — сказала яна. — Зразумела?

— Зразумела, — сказала Дзіяна, хоць так нічога і не зразумела. — А што азначае Ыррэш?

— Яно азначае тое толькі, што наадварот будзе — Шэрры! — патлумачыла Віплі. — А Шэрры — гэта маё імя! Гэта ж так проста!

— Сапраўды, проста! — сказала дзяўчынка. — А што азначае — Лефт?

— А Лефт у перакладзе значыць — Левы! — засмяялася Віплі. — Бо калі ўсе зварочваюць направа, я заўсёды паварочваю налева!

— А калі ўсе зварочваюць налева? — пацікавілася Дзіяна.

— Тады я зварочваю направа, — сказала Віплі. — Але людзі не любяць зварочваць налева. Яны лічаць, што направа — гэта больш правільна. І хопіць ужо гэтых пытанняў! Ідзём, я пакажу табе сваю краіну, бо ты першая, хто змог ўзняцца сюды па вясёлкавай лесвіцы!

— А што, другія людзі яе проста не заўважаюць? — спыталася Дзіяна.

— Некаторыя заўважаюць, — уздыхнула Віплі. — Але баяцца паверыць у тое, што, па іх меркаванні, проста не павінна існаваць у сапраўднасці. У іх сапраўднасці, я маю на ўвазе. А яшчэ існуе праблема апошніх пяці прыступак, калі чалавека ахоплівае страх і пачынае вельмі круціцца галава. Ведаеш, як прыкра назіраць, калі чалавек пачынае спешна спускацца ўніз, а да мэты застаецца ўсяго толькі пяць апошніх прыступак...

Увесь гэты дзень Дзіяна разам са сваёй новай сяброўкай правялі ў вельмі дзіўнай і амаль што казачнай краіне. Яна бачыла рознакаляровыя рэкі, якія чамусьці цяклі не ўніз, а ўверх, бачыла дрэвы, на якіх расла ўсялякая смаката. Прычым за смакатой гэтай нават лезці не трэба было, галінкі самі схіляліся па першаму жаданню Дзіяны.

Наогул, гэты быў вельмі прыветлівы і цікавы край, дзе ў блакітным небе лёталі рознакаляровыя птушкі, на якіх можна было ўзняцца ў вышыню. А потым з'ехаць уніз з вясёлкі, нібыта са снежнай горкі...

Захапіўшыся ўсім гэтым, Дзіяна і думаць забылася пра час, і пра тое, што абяцала маці нідзе не затрымлівацца і прыйсці дадому своєчасова.

Але потым яна ўсё ж успомніла матчын наказ.

— Віплі, у цябе ёсць гадзіннік? — звярнулася Дзіяна да сваёй новай сяброўкі. — Мне дадому трэба, я і так вельмі спазнілася! Мяне бацькі ўжо шукаюць, напэўна...

— Гадзіннік мне не патрэбны! — бесклапотна прагаварыла Віплі, разгойдваючыся на галінцы чарговага дрэва, вельмі падобнага да дуба, але з ярка-сіняй лістотай. — А шукаць цябе ніхто не будзе, бо ты вернешся ў сваю рэчаіснасць у тое ж самае імгненне, у якое спынілася каля маёй вясёлкавай лесвіцы! Але калі табе і сапраўды час ісці, то я правяду цябе. Праўда, спачатку я хачу паказаць табе адну рэч. Ідзём!

І яны пайшлі кудысьці па бэзавай сцяжынцы, побач з якой раслі не толькі кветкі, але і рознакаляровыя дрэвы. Віплі ішла наперадзе, Дзіяна — за ёй следам.

— Скажы, табе спадабалася ў мяне? — спыталася, не абарочваючыся, Віплі.

— Вельмі! — адказала Дзіяна. — Тут так весела і прыгожа! І адначасова так проста!

— Так, мой свет і сапраўды такі — просты і вясёлы! — сказала Віплі, спыняючыся. — Але каб зрабіць яго менавіта такім, мне спатрэбілася шмат часу. І яшчэ больш намаганняў...

Дзіяна таксама спынілася побач з сяброўкай, бо ўбачыла раптам, што шляху далей проста не існуе. Далей наогул нічога не існавала, зусім нічога. Адна толькі бялёсая бязмежная пустэча, якая выклікала страх...

Затое вакол дзяўчынак было раскідана вялікае мноства рознакаляровых асколкаў, вельмі падобных да шклянных, і Віплі, нахіліўшыся, пачала ўважліва іх разглядваць. Вось яна выбрала адзін з іх, светла-зялёны, і прымацавала там, дзе заканчвалася такога ж колеру трава. Потым падабрала другі, бэзавы, і паставіла яго ў працяг сцяжыні такога ж колеру. Затым яшчэ і яшчэ... і Дзіяна са здзіўленнем назірала, як зліваюцца паміж сабой асколкі, як ператвараюцца яны ў частку сцяжыні альбо становяцца кволымі зялёнымі травінкамі. І раптам Віплі прыглушана ўскрыкнула, і чарговы зялёны асколак у яе руцэ нечакана паружавеў, а потым і наогул стаў ярка-чырвоным.

— Ты параніла палец! — занепакоілася Дзіяна. — Трэба перавязаць!

— Не трэба! — сказала Віплі, падбіраючы яшчэ некалькі зялёных асколкаў і ператвараючы іх у чырвоныя. — Гэта адзіны спосаб зрабіць штосьці чырвонае. Другога я не ведаю! Можна, ты ведаеш?

Нічога на гэта не адказаўшы, дзяўчынка толькі моўчкі паціснула плячыма. А Віплі шырока размахнулася і раскідала чырвоныя асколкі вакол сябе. І яны, упаўшы ў траву, адразу ж ператварыліся ў прыгожыя пунсовыя кветкі.

— Менавіта так я і буду свой свет! — сказала Віплі. — Па кавалачках, як мазаіку. Але не заўсёды гэтыя кавалачкі падыходзяць адзін да аднаго, часам яны раняць мяне... але я працягваю! Такім чынам і атрымаўся мой уласны свет, які я зрабіла такім, якім і жадала зрабіць, і які я вельмі люблю! Але трэба працягваць, не спыняючыся на дасягнутым! Там, наперадзе, я запланавала высокую фіялетавую гару і прыгожы ружовы палац на яе вяршыні. Прыходзь да мяне, калі я пабудую палац. Ён табе спадабаецца, а я... я буду цябе чакаць!

— Я прыйду! — сказала Дзіяна. — Я абавязкова прыйду!

— І вось яшчэ што я хацела сказаць табе, — прагаварыла Віплі, падыходзячы да Дзіяны ўсутыч. — Не трэба імкнуцца заўжды паступаць толькі правільна, і не заўсёды тое, што правільна, добра! Часам трэба памыляцца, пераступаць праз забароны, асабліва калі хочаш дасягнуць нейкай канкрэтнай мэты! А гэта мой табе падарунак, — з ім ты ў любы час зможаш да мяне вярнуцца!

І Віплі, узяўшы адзін з фіялетавых асколкаў, паклала яго ў кішэню дзяўчынцы. А потым...

Дзіяна і не заўважыла, як усё гэта адбылося. Вось толькі што яна стаяла побач з Віплі і размаўляла з ёй, і раптам... апынулася каля свайго ўласнага дома. Вакол былі людзі, шмат людзей... і ўсе яны кудысьці спяшаліся, хаваючыся пад парасонамі, бо зверху зноўку пачаў сыпаць надакучлівы асенні дожджык. Міжволі ўзняўшы галаву і паглядзеўшы ўверх, Дзіяна нічога там не ўбачыла акрамя шэрых нізкіх хмар, якія павольна плылі кудысьці ўдалячынь.

«Як можа там, уверсе, быць яшчэ штосьці? — міжволі падумалася ёй. — Гэта быў сон альбо нейкае незразумелае трызненне, вось мне і падалося невядома што...»

Каб канчаткова ўпэўніцца ў гэтым, Дзіяна сунула руку ў кішэню і намацала там штосьці гладкае і цвёрдае.

Гэта быў той самы бэзавы асколак, які паклала ёй у кішэню Віплі, і асколак гэты па-ранейшаму блішчэў і пераліваўся ўсімі колерамі вясёлкі...

* * *

Прайшло дзесяць гадоў. Дзіяна вырасла і стала вядомай пісьменніцай, сцэнарыстам і рэжысёрам і тым праславіла родную Ларанкандыю на ўвесь свет. Яе фантазія не ведала межаў, і амаль штогод з'яўляліся яе новыя кніжкі і выходзілі новыя фільмы. А калі здараліся пэўныя цяжкасці альбо знікала натхненне, Дзіяна проста клала на далонь невялікі бэзавы асколак і нейкі час уважліва на яго глядзела.

І зноўку ўсё становілася лёгкім і простым, і натхненне вярталася амаль адразу. Вось толькі зноўку апынуцца ў чароўным свеце, які пабудавала для сябе Віплі Дзіплі Шэрры Лефт, ёй так і не давялося ні разу.

Таму Дзіяна так і не ведае, ці змагла яе незвычайная сяброўка пабудавець свой ружовы палац на вяршыні фіялетавай гары. Ці ўсё яшчэ будзе яго?

Напэўна, так яно і ёсць, і калі Віплі Дзіплі Шэрры Лефт дабудуе ўсё ж свой палац, яна абавязкова запрасіць да сябе Дзіяну ў госці. І Дзіяна абавязкова пойдзе на гэтую сустрэчу, а заадно захопіць з сабой уласныя сусветы.

Тыя, якія паспела стварыць у сваіх раманах, сцэнарыях і фільмах.

Пераклад на беларускую мову Генадзя Аўласенкі.

бярэзка

*Штомесячны грамадска-палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс (для дзяцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту)
Выдаецца са снежня 1924 года
Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»*

Заснавальнік
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Захарэвіч

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторына, Валерый Гапееў,
Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі,
Алесь Карлюкевіч, Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена
Масла, Уладзімір Матусевіч, Міхаіл Мірончык, Кацярына
Мядзведзева, Вікторыя Мянанава, Вольга Праскаловіч,
Наталля Пшанічная, Людміла Рублеўская, Вольга Русілка,
Алена Руцкая, Таццяна Сівец, Раіса Сідарэнка, Святлана
Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна Швед, Віктар Яжык.

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
info@zvyazda.minsk.by
Тэл./факс: 8 (017) 287-19-19.

Паштовы адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220005, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 39.
bjarozka@zviyazda.by
http://www.maladost.lim.by/berezka
Тэл.: 8 (017) 284-85-24;
8 (017) 284-41-88.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 210 ад 23.04.2013, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч Сухарукаў

Намеснік галоўнага рэдактара:

Г. П. Аўласенка
Рэдактары:
Ю. С. Ваўчок, С. М. Курганова
Мастацкі рэдактар:

А. У. Галота
Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:

Г. К. Кірэенка
Камп'ютарны набор:
А. Г. Кахноўская

Стылістычны рэдактар:
Г. І. Верабей

Падпісана да друку ??.05.2017 г.
Фармат 60x84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 7,44. Ул.-выд. арк. 6,77.
Тыраж 778 экз. Заказ

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2017

- 02 Дайджэст. Урок на адлегласці
- 06 Калі сур'эзна. Шчасце паводле Instagram
- 07 Па-даросламу. Адэпт гіпотэзы
- 08 Пазакласнае. Гульні розуму
- 09 Hist. Разбураныя прамяні Горада сонца
- 13 13-я. Пальчатка
- 14 Табе навука. З чаго пачынаецца
«пачынаецца»
- 16 Нетэкст. Беларускі шлях у Космас
- 19 Гісторыя поспеху. Мара ў мініяцюры
- 22 Незапыленае. Полацкі музей беларускага
кнігадрукавання прадстаўляе
- 24 Сітуацыя плюс. Ці існуе Янка Грынін?
- 27 Зярынткі. Злымі не нараджаюцца...
- 28 Зярынткі. Дзве свечкі
- 29 Я — мастак. Я ведаю мастацтва. 4 партрэты
Мадзільяні
- 33 Візуальныя нататкі
- 35 З апошняй парты. Вучыцца вучыць
- 38 Бел. літ. Злая зорка — палыновая
- 40 Школа журналістыкі. Крыху пра чалавека
- 41 Школа журналістыкі. Рэпартаж з народнай
казкі
- 43 Верасок. Паэзія
- 45 Верасок. Проза. Мы ўсе імкнёмся да
хараства...
- 46 Верасок. Проза. Мне сняцца сны аб
Беларусі...
- 48 Верасок. Проза. Як у людзей казкі з'явіліся
- 50 Верасок. Проза. Дзве «прыгажуні»
- 50 Верасок. Проза. Незвычайнае падарожжа
- 54 Літаратурныя старонкі. Паэзія. Мікола Шабовіч.
Край рабін, край азёр, край буслоў, я і ў будні, і
ў святы з табою!
- 59 Літаратурныя старонкі. Проза. Яна Хансалу.
Віплі Дзіплі Шэрры Лефт

На першай старонцы вокладкі графіцы па вул. Кастрычніцкай,
мастак L7M (Бразілія, Сан-Паулу), «Чатыры станы»,
Мінск, восень 2016 г.

Тэма наступнага нумара — «Глыбіня».

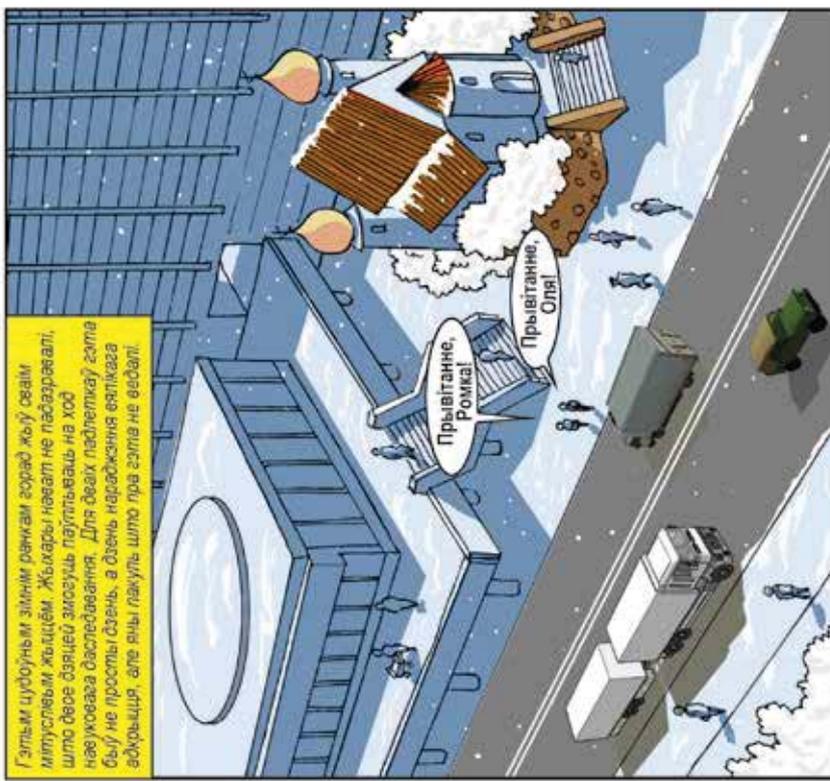
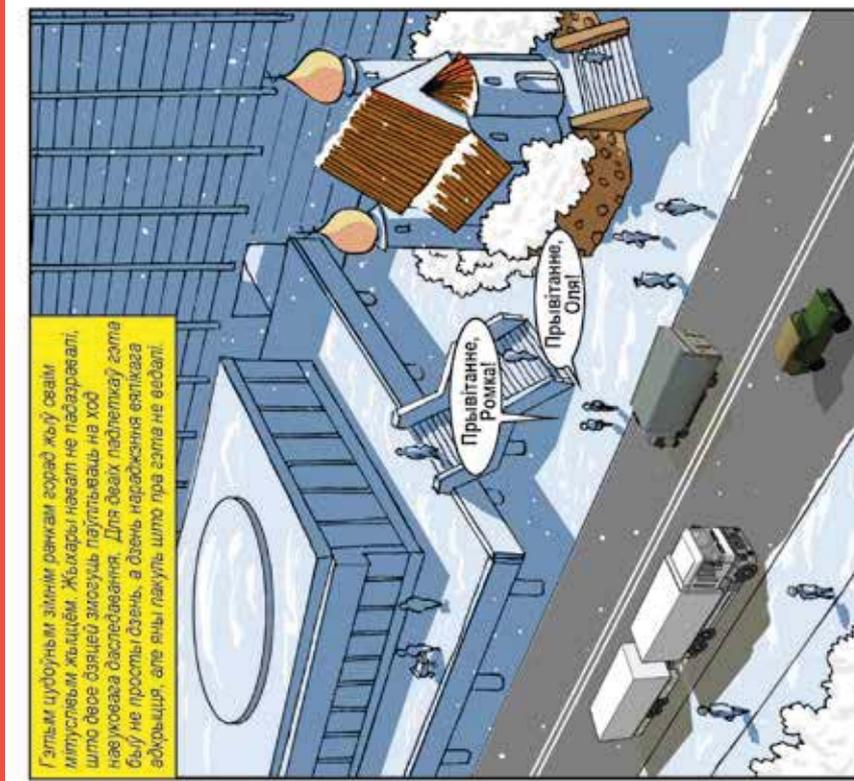
«Нашы Руіны»

Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі

Магілёўская вобласць, Дрыбінскі раён,
в. Расна, касцёл св. Казіміра, 1819 год.

У кожным нумары часопісаў «Малодосць» і «Бярозка». Поўны камплект выяў будзе мець той, хто чытае абодва выданні.

Часопіс «Вожык» прадстаўляе

ISSN 0320-7579

9 770320 757007 1 70 05

EAC